ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1858. ΤΟΜΟΣ Η'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 192.

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ.

—ooo—

Φίλτατε φίλων!

Λαμβάνω εἰς χεῖρας τὸν κάλαμον διὰ νὰ κάμω κοινὸν μετὰ σοῦ εἴ τι πρὸ ὀλίγου ἐξετάζων ἤδη περιεχόμενον εἰς κάποια χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε σὲ ἔλεγα ὅτι ἀπέκτησεν ὁ συμπολίτης ἡμῶν Κ. Π. Λάμπρος μὲ τὴν ἀξιέπαινον πρόθεσιν τοῦ νὰ τὰ προσφέρῃ δῶρον εἰς τὴν δημ. Βιβλιοθήκην τῶν Ἀθηνῶν. Δὲν θέλεις ἴδῃ εἰς αὐτὰ βέβαια ἐκ τῶν κλασικῶν τι λεγομένων συγγραφῶν· ἀλλ' ἠξεύρεις ὅτι πρὸ πολλοῦ ἐτέρατεν ἤδη ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, καθ' ὃν πολὺς ἦτον καὶ ἄρθονος εἰς ἀλλογενεῖς εὐδαίμονας ὁ τρυγητὸς τῶν τοιούτων ἕνεκα τῶν ἐθνικῶν δυσπραγιῶν μας, καὶ πρὸ πολλοῦ τὰ ἄξια καὶ λόγου τινὸς εἰς τὰς δημοσίας συνεκομίσθησαν ἢ καὶ ἰδιαιτέρας ἀποθήκας κατὰ τὰς ἑσπερίας χώρας, ὥστε δι' ἡμᾶς δὲν μένουσι τώρα εἰς καρπολογίαν παρὰ ὀλίγαι τινὲς ἴσως καὶ ἀραιαὶ ἐπιφυλλίδες, ὅσαι εἰς τὸν μέγαν ἐκεῖνον τρυγητὸν ἢ παρεωράθησαν ἢ κατεφρονήθησαν. Μ' ὅλον τοῦτο οἱαιδήποτε ἂν ὑπάρζωσι, θέλουν εἶσθαι καὶ αὗται οὐδὲν ἧττον ἀσπασταὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς πάντοτε χρείαν ἔχοντας νὰ διατρανώσωμεν ἢ τὴν νεωτέραν ἡμῶν ἱστορίαν ἐκκλησιαστικήν τε καὶ θύραθεν, ἢ τὴν νεωτέραν μας γλῶσσαν καὶ γραμματείαν. Ἀλλ' ἐνῷ σὲ ὁμιλῶ περὶ χειρογράφων δὲν ἠξεύρω, φίλε μου, πῶς λυπηρὰ μὲ ἐπανέρχεται ἡ ἀνάμνησις ὅτι εἶχα ἀφήσει πρὸ τῆς καταστροφῆς εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ ἐγὼ αὐτὸς δύο ἢ τρία ἐκ τῶν κειμηλίων τούτων. Ἐνθυμεῖσαι ὅτι κάποτε περὶ αὐτῶν σὲ ἀνέφερα, περὶ τοῦ ὡραίου ἀντιγράφου τῶν Δημοσθενείων λόγων, ἀπὸ χειρὸς ἀνδρὸς ἐλλογίμου, Ἰωάννου Ῥώσσου τοῦ Κρητός, ὅστις διαφόρους ἀπέγραψεν ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικοὺς Κώδικας ἄλλων τε χάριν καὶ πρὸ πάντων τοῦ Καρδιναλίου Βησσαρίωνος, ὡς διηγεῖται εἰς τὸν βίον τούτου ὁ Βανδίνιος· περὶ ἑτέρου, τοῦ περιέχοντος τὴν εἰς τοὺς ψαλμοὺς διὰ στίχων πολιτικῶν ἑρμηνείαν ἢ παράφρασιν Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ, καὶ περὶ τοῦ κομψῶς τέλος πάντων καὶ καθαρῶς γραμμένου ἑξεμπλαρίου ἐκείνου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας τὸ ἀνέκδοτον Ἑλληνικὸν κείμενον ποθεῖται εἰσέτι ματαίως· πλὴν ταῦτά τε καὶ εἴ τι

εὑρίσκετο ἐκεῖ εἰς χεῖρας ἄλλων καθὼς καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἐναποταμιεύετο εἰς τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην τῆς παλαιᾶς σχολῆς, ἔγιναν ἅπαντα τότε παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ἔρχομαι ὡς τόσον εἰς τὴν διαγραφὴν τῶν ἀνωτέρω ῥηθέντων χειρογράφων, τὴν ὁποίαν καὶ κάμνω θέλων τὸ περισσότερον νὰ εὐχαριστήσω τὴν σὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ἰδιάζουσαν φιλολόγον περιέργειαν.

Τὰ χειρόγραφα ταῦτα, τὸν ἀριθμὸν ἐννέα καὶ εἰς χάρτην, δευτέρου σχεδὸν ἅπαντα μήκους, ἀνήκουσιν εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν χρόνους, ἐκτὸς ἴσως τινος, τὸ ὁποῖον προλαμβάνει τὴν ἐποχὴν ταύτην· ἀκολουθῶ δὲ τὴν ἔκθεσιν αὐτῶν ἀρχίζων ἀπὸ τῶν νεωτέρων καὶ προβαίνων εἰς τὰ ἀρχαιότερα.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Α΄. Ἐν αὐτῷ περιέχεται « *Νόμιμον συλλεχθὲν ἐκ διαφόρων ἀναγκαίων κανόνων τῶν θείων καὶ ἱερῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν Συνόδων τῶν θεοφόρων πατέρων, καὶ ἑτέρων ἁγιωτάτων ἀρχιερέων, καὶ τινων Νεαρῶν βασιλικῶν νόμων, καὶ ἄλλων τινῶν, μεταφρασθὲν εἰς κοινὴν φράσιν παρὰ Μανουὴλ Μαλαξοῦ τοῦ Ναυπλίου, ἐκ τῆς Πελοποννήσου* ». Ὁ Μανουὴλ οὗτος ὁ Μαλαξὸς εἶναι ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις εἰς κοινὴν φράσιν συνέθροισε τὴν Πατριαρχικὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἱστορίαν τὴν ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ (Turcogr. p. 185) ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κρουσίου, καὶ ὅστις ἀκόμη συνέγραψε τὴν ἐκ Κώδ. Κολβερτίνου ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου (Gloss. Gr. t. II, ind Auct. p. 24) μνημονευομένην χρονογραφίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶναι πολλὰ πιθανὸν νὰ ἐσχεδίασεν ἔπειτα τὴν ἰδίαν αὐτοῦ Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Β΄. ἐν αὐτῷ περιέχεται·

1.ον Γραμματική τις ἐπιγραφομένη· « *Τοῦ Σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου πασῶν τῶν ἐπιστημῶν διδασκάλου καὶ μεγάλου ῥήτορος τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, ἰατροῦ τε ἀρίστου, τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, περὶ Γραμματικῆς Συντάξεως κατὰ τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου.* » Ὁ ἀντιγραφεὺς παρέδραμε νὰ προσθέτῃ εἰς τὸν τίτλον τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, ὅστις φαίνεται νὰ ἦναι Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος. Τούτου τὸ περὶ συντάξεως φαίνεται ἐκδομένον ἐν Βενετίᾳ τὸ 1745, ἀλλὰ δὲν ἔχω τώρα αὐτὸ πρόχειρον διὰ νὰ τὸ παραβάλω πρὸς τὸ χειρόγραφον.

2.ον *Θέσεις Γραμματικαὶ πληρέσταται μεθόδῳ διαλεκτικῇ ὑποστρωθεῖσαι, καὶ εἰς διαίρεσιν προτεθεῖσαι ἐκ τῆς τέχνης θεωρητικῆς τε καὶ πρακτικῆς, Ἰλαρίωνος Κιγάλα Κυπρίου, Ἱεροδιδασκάλου καὶ Ἱεροκήρυκος.* » Εἰς τὸ τέλος σημειόνεται ὁ χρόνος τῆς γραφῆς. *Ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἐννενηκοστῷ τετάρτῳ μηνὶ Ἀπριλλίῳ κδ΄.* Τὴν γραμματικὴν ταύτην τοῦ Ἰλαρίωνος ἀναφέρει ἐν τοῖς περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ Μελέτιος (Ἐκκλ. Ἱστορ. Τ. Γ΄. σελ. 473)· ἦτον δ' αὐτὸς εἷς τῶν τροφίμων τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἀθανασιανοῦ Κολλεγίου (P. Rodotà dell'or. etc. del rito Gr. in Ital. t. III. p. 162), ἑπομένως καὶ εἷς τῶν Ποντιφικείων ὑπέρμαχος μέχρι τινος· ἀλλ' ἔπειτα ὅμως τοῦ πατρίου δόγματος ὅλος γενόμενος ἐπροχειρίσθη ἐπὶ τέλους καὶ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου περὶ τὸ 1678· a learned man and well skilled in the Greek and Latin tongues, πεπαιδευμένος ἀνὴρ καὶ καλῶς συγκροτημένος τὰ περὶ τὴν γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης, ὡς λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ σύγχρονος Ἄγγλος Ricart ἐν τῷ Present state of the Greek and Armenian Churches. Lond. 1679. p. 92.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Γ΄. Ἐπιγραφόμενον « *Λευχειμονοῦσα ῥητορικὴ εἴτουν Ἀφθονίου Προγυμνάσματα ἐκ τῆς Λατίνων ἀνθολογηθέντα φωνῆς, καὶ ἐν Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ ὑποστρωθέντα σπουδῇ καὶ πόνῳ Ἀναστασίου Παπᾶ Βασιλοπούλου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, ἐν τῇ κωμοπόλει Τυρνάβῳ τῆς Θεσσαλίας διατρίβοντος, χάριν τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένων πρωτοπείρων μαθητῶν.* » Ὁ Ἀναστάσιος Παπαβασιλόπουλος, ὅστις, ὡς ἐκ τῆς προτασσομένης πρὸς τὸν Μητροπολίτην Λαρίσσης Παρθένιον ἀφιερωτικῆς αὐτοῦ ἐπιστολῆς ἐξάγεται, διέτριβεν ἐν Τυρνάβῳ κατὰ τὸ 1702, καταλέγεται ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ Μπαλάνου (Ἀλγεβ. Ἐπιστ. πρὸς Ζωσιμάδας) μεταξὺ τῶν Διδασκάλων τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Σχολείου τοῦ Γκιούνμα τασσόμενος πρὸ Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου, ἀλλ', ὡς ἱερωμένος τότε, ὀνομαζόμενος παρ' αὐτοῦ Ἀναστάσιος Ἱερεὺς Παπᾶ Βασιλείου· τούτου εἶδα ποτὲ καὶ ἕτερόν τι μεταφρασθὲν ὡσαύτως ἐκ τοῦ Λατινικοῦ ἐπιγραφὴν φέρον· « *Εἰσαγωγὴ Μαθηματικῆς ἐκ τῆς τῶν Λατίνων φωνῆς μετοχετευθεῖσα καὶ τῇ Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ ὑποστρωθεῖσα σπουδῇ καὶ πόνῳ μεγίστῳ τοῦ λογιωτάτου Κὺρ Ἀναστασίου Ἱεροδιδασκάλου τοῦ Παπαβασιλοπούλου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.* Καὶ ἐνταῦθα ἃς παρατηρήσωμεν ἐμπαρόδως ὅτι οἱ ἐν Ἰωαννίνοις ἀπὸ τῆς συστάσεως τῶν Σχολείων καὶ ἑφεξῆς διδάξαντες ἦνωναν, ἐκτὸς ἑνὸς ἢ δύο, ἅπαντες μὲ τὴν τῆς πατρίου καὶ τὴν τῆς Λατινικῆς ἀκόμη φωνῆς γνῶσιν, ὁ Σουγδουρῆς, ὁ Παπαβασιλόπουλος, ὁ Ἀνθρακίτης, ὁ Εὐγένιος, ὁ Τρύφων, ὁ Κοσμᾶς, καὶ ἐσχάτως ὁ μακαρίτης ἡμέτερος διδάσκαλος Ἀθανάσιος Ψαλίδας, ὅστις καὶ ποίημα λατινιστὶ ἐξέδωκεν, ὡς ἠξεύρεις, ἐπιγραφόμενον de Vera Felicitate, ἤτοι περὶ ἀληθοῦς εὐδαιμονίας.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Δ΄. Περιέχεται ἐν αὐτῷ·

1 *Ἐκ τῶν τοῦ Γεωργίου Κορεσσίου τοῦ Χίου μετεωρολογικῶν καὶ διαφόρων ζητημάτων καὶ λύσεων.*

2. *Εἰς τὸ α. καὶ β΄. καὶ γ΄. βιβλίον τῶν μετεωρολογικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους σχολαστικὰ ζητήματα ἐκδοθέντα παρὰ Γερασίμου Βλάχου τοῦ Κρητὸς κήρυκος τοῦ ἱερσῦ Εὐαγγελίου καὶ κοινοῦ κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαλέκτους τῶν Ἐπιστημῶν διδασκάλου.*

ΧΕΙΡΟΓΡ. Ε΄. ὀλίγον τι ἀρχαιοτέρας χειρὸς τῆς ΙΖ΄. ἴσως ἑκατονταετηρίδος, ἄνευ ὅμως ἀρχῆς καὶ τέλους· περιέχει δὲ τοῦτο *συναξάρια καὶ λόγους εἰς ὅλας τὰς ἑορτὰς τοῦ ἔτους*, εἰς ἁπλῆν φράσιν, κατ' ἐκείνην τὴν τῶν λεγομένων πατερικῶν.

ΧΕΙΡΟΓΡ. ΣΤ΄. τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἐν ᾧ περιέχονται διάφοροι ἀκολουθίαι Νικολάου Ἱερέως τοῦ Μαλαξοῦ ὀνομαστὶ δέ·

1. *Ἀκολουθίαι εἰς διαφόρους ἁγίους ὅταν οὐκ ἔστι μηναῖον ψαλλόμεναι εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ εἰς ἕνα ἢ εἰς πολλούς. Ποιηθεῖσα ὑπὸ Νικολάου Ἱερέως τοῦ Μαλαξοῦ Πρωτοπαπᾶ Ναυπλίου.* Εἰς τὸ ὑποσέλιδον κεῖνται δύο αὐτοῦ Ἰαμβικὰ ῥυθμικὰ ἐπιγράμματα, τὰ ἑξῆς·

Ἀποστόλοισιν ὑποφήταις τ' ἐνθέοις
καὶ ἱερομάρτυσι καὶ ἀσκουμένοις
ὁσιάθλοις γυναιξὶ καὶ ἀσκητρίαις
ὁ Πρωτοπαπᾶς τόδ' ἀνωνύμως φέρει.

—ooo—

Μάρτυσι θείοις σὺν σοφοῖς ἀρχεθύταις
σὺν ὁσιομάρτυσι τοῖς ἀθληφόροις
θύτης Μαλαξὸς νικόλαος νῦν μέλπει.

Καὶ τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην μετρικὴν εὐρυΐαν δὲν λείπει νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν καὶ εἰς τοὺς κανόνας τῶν Ἀκολουθιῶν του ἀκόμη ὁ καλὸς Πρωτοπαπᾶς διεξάγων πάντοτε αὐτοὺς μὲ ἔμμετρόν τινα ἀκροστιχίδα τελευτῶσαν εἰς τὸ ὄνομά του, ὡς παρ. χ.

Ὕμνοις σε μέλπω χριστομύστα σὺν πόνῳ
ὁ Μαλαξός.
Ὑμνῶ γεραίρων τὸν προφήτην τοῦ λόγου
ὁ Μαλαξός.
Τῶν μαρτύρων μέλπω σε ἔνθεον κλέος
ὁ Μαλαξός.

καὶ καθεξῆς οὕτω μέχρι τέλους τῶν ἀκολουθιῶν, αἱ ὁποῖαι φθάνουσι σύμπασαι ἴσως ἕως εἴκοσι, διότι λείπει εἰς τὸ ἀντίγραφον τὸ τέλος. Ὁ Μαλαξὸς ὅστις ἔζη κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς Ις΄ ἑκατονταετηρίδος, ἔγραψεν ἀκόμη καὶ διάφορα ἄλλα τοιαῦτα, ὡς τὴν ἀκολουθίαν Μητροφάνους Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, καθὼς καὶ τροπάρια ἰδιόμελα, εἱρμούς, κτλ. συχνάκις παρένειρεν εἰς τὰ Μηναῖα καὶ εἰς τὸ Πεντηκοστάριον· παραλείπω δὲ καὶ τὴν γνωστήν σου τῆς διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Ἱερέως εὐλογίας ἐξήγησιν, τὴν εἰς τὰ μικρὰ φερομένην εὐχολόγια, ἤτοι τὰ λεγόμενα ἁγιασματάρια.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Ζ΄. γραφῆς καὶ τοῦτο τῆς ΙΖ΄. ἑκατονταετηρίδος, εἰς τὸ ὁποῖον περιέχονται τὰ ἑξῆς·

Ι. Κωνσταντίνου Ῥησσινοῦ τοῦ Κορινθίου διδασκαλία καὶ ἐξήγησις πεζῇ φράσει εἰς τὴν ἑξαήμερον κτίσιν τοῦ Θεοῦ.

2. *Τοῦ αὐτοῦ ἐξήγησις καὶ διδασκαλία ἁπλῇ φράσει εἰς βίβλον τὴν καλουμένην ὁδηγόν.*

Αἱ διδασκαλίαι αὗται ἐκτείνονται εἰς ὀγδοήκοντα λόγους ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντας ἐρώτησιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὡς ἀπόκρισις χρησιμεύει αὐτὸς ὁ ὑποκείμενος λόγος. Τὸ πεζὸν ὕφος τούτων τῶν λόγων ἄτεχνον μὲν, ὅμως ὄχι πάλιν καὶ ὁλότελα χυδαῖον, πλησιάζει ὁπωσοῦν εἰς τὴν γραμματικὴν τῆς νῦν κοινῶς γραφομένης γλώσσης· ἰδοὺ μικρὸν τεμάχιον ἐξ αὐτῶν. « Περὶ τούτου εἴπαμεν ἀλλαχοῦ καὶ ἀρχίσαμεν χώρας ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ μέχρι δύσεως· καὶ πάλιν ἀπ' αὐτῆς τῆς δύσεως τοῦ γύρου μέχρι τοῦ Βορρᾶ, ἢ ἕως αὐτὴν τὴν ἀνατολήν, καὶ ἐδείξαμεν ὅτι δὲν εἶναι ὁ Θεὸς ὁποῦ ἔκαμε τοῦτον τὸν ἄνθρωπον σώφρονα, ἤγουν σώφρων λέγεται ὅστις εἶναι σῶος εἰς τὴν φρόνησίν του, ὁ ἀπεχόμενος ἀπὸ πᾶσαν ἁμαρτίαν σαρκός. Οὗτος ὁ ἄνθρωπος λέγεται σώφρων· ἤγουν λέγει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι αἰτία ὅτι ἕνας ἄνθρωπος νὰ γένῃ σώφρων καὶ ὁ ἄλλος πόρνος· οὐδὲ πάλιν, ἄλλον μὲν ὀργίλον ἕτερον δὲ μακρόθυμον, ἀλλὰ εἶναι τινὰ γένη καὶ κράσεις τόπου, καὶ τροπαὶ καὶ παραλλαγαὶ τῶν στοιχείων καὶ ἀέρων καὶ καιρῶν· λοιπὸν δὲ καὶ αἰτίαι φυσικαὶ ἀκολουθοῦσι τοῖς στοιχείοις τοῦ κορμίου. »

3. *Ἕτεροι ὠφέλιμοι λόγοι, τοὺς ὁποίους χρεωστοῦσιν οἱ χριστιανοὶ νὰ ἀκούωσι, καὶ νὰ ἀπέχουν ἀπὸ πάντων τῶν πονηρῶν καὶ κακῶν πραγμάτων, καὶ νὰ κάμνουν τὰ καλὰ καὶ ἀγαθά.* » Οἱ λόγοι οὗτοι, τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν, ὑπάρχουσιν Ἑλληνικοί, πλὴν τοῦ πρώτου εἰς ἁπλῆν γραφομένου φράσιν, καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἴσως ἂν καὶ μὴ φέροντες τὸ ὄνομά του, ὅστις, ὡς ἐκ τοῦ ὕφους τῆς γλώσσης τῶν ἁπλῶν λόγων δύναται νὰ συμπερανθῇ, πρέπει νὰ ἤκμαζεν ὀλίγον πρότερον, ἂν ὄχι ὀλίγον ὕστερον τῶν χρόνων τῆς Ἁλώσεως.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Η΄. Εἰς μικρὸν ὄγδοον, ἐξεργασθὲν περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΕ΄. καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ις΄. ἑκατονταετηρίδος. Ἐν αὐτῷ περιέχονται τὰ ἑξῆς·

1. *Εὐχαὶ ἐρωτικαὶ καὶ θεωρητικαί. Αὗται δὲ αἱ εὐχαὶ καλοῦνται μονόλογαι* (sic) *καὶ ἡρμηνεύθησαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα γλῶττα παρὰ Δημητρίου τοῦ Κυδώνη. Ποίημα δὲ Αὐγουστίνου Ἐπισκόπου Ἰωσῶνος. Αὗται δὲ τοῖς ἐρωμένοις τύπος γέγονε ἐν τοῖς κελλίοις καὶ οὐκ ἐν τῷ μέσῳ διαβιβάζεσθαι.* Τὸ διαβιβάζεσθαι ἐνταῦθα κεῖται ὡς ἐξελληνισμὸς τρόπον τινὰ τοῦ τῆς κοινῆς γλώσσης διαβάζεσθαι. Αἱ μονόλογοι αὗται εὐχαὶ εἶναι τὰ τοῦ Αὐγουστίνου μονολόγια (Soliloquia), ἀλλ' ὄχι ὅμως ὅλα, ὡς παραλειφθέντων τῶν ἀπὸ τοῦ ΚΓ μέχρι τοῦ ΚΖ΄, καὶ τῶν τελευταίων δύο ἀκόμη τοῦ ΛΣΤ΄ καὶ ΛΖ΄. Εὑρίσκονται δὲ μὲ εὐχὰς καὶ ταῦτα ἀνάμικτα ἄλλας, ὡς πολλὰς τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ καμμίαν περὶ τὰ τέλη Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ· τελειόνουσι δὲ ἅπασαι μὲ ἀνώνυμόν τινα ὕμνον εἰς τὴν Θεοτόκον διὰ στίχων πολιτικῶν.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Κυδώνη τῶν Αὐγουστινιανῶν Μονολογίων αὕτη γενομένη μετάφρασις ὑπάρχει ἕως τώρα ἀνέκδοτος, οὐδὲ κἂν ἐγινώσκετο ἄλλως εἰμὴ τυχὸν αἰνίττεται ταύτην ὁ Γεσσῆρος (app. Biblioth. ed. Tiguri 1855 fol) ἔνθα μεταξὺ ἄλλων τοῦ Κυδώνη καταριθμεῖ καὶ μεταφράσεις κεφαλαίων τινῶν ἐκ τῶν λόγων τοῦ Αὐγουστίνου. Ὁ μακαρίτης Εὐγένιος ὁ Βούλγαρης μεταγλωττίσας Ἑλληνιστὶ κάποια

τοῦ πατρὸς τούτου, ὡς τὰς Μελέτας, τὸ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ θεωρίας καὶ τὸ περὶ Συντριβῆς καρδίας, συμπεριέλαβεν εἰς αὐτὰ καὶ τὰ μονολόγια ὡς τῆς αὐτῆς ἐκείνων ἐχόμενα ἰδέας, ἐπιγράψας τὴν ὅλην συλλογὴν Κεκραγάριον, ἥτις καὶ δὶς ἐξεδόθη ἐν Μόσχᾳ, τὸ δεύτερον ἐν ἔτει 18 4. Ἐὰν παραβάλῃς τὰς δύο μεταφράσεις εὔκολα θέλεις εὕρῃ τὴν μὲν τοῦ Εὐγενίου ἑλληνικωτέραν βέβαια, μάλιστα δὲ καὶ παραπολὺ, ὡς ἀπαντωμένων ἐν αὐτῇ ὄχι μόνον ὑπερατττικῶν καὶ φράσεων καὶ λέξεων, ἀλλὰ καὶ ποιητικῶν ἀκόμη, ἁπλουστέραν δὲ τὴν τοῦ Κυδώνη ἂν καὶ ἐνιαχοῦ διακεχυμένην. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἦτον, νομίζω, περιττὸν ὅλως χάριν τῶν νεωτέρων γραμμάτων μας, τὸ νὰ ἀξιόνετο καὶ τοιαύτη οὖτα τοῦ φωτὸς τοῦ τύπου, ὡς ἀρχαιοτέρου τοὐλάχιστον γόνος ὁμοεθνοῦς μας. Εἰς περιέργειάν σου παραθέτω ἐνταῦθα δεῖγμα ἐξ αὐτῆς μετὰ καὶ τῆς Εὐγενιανῆς συνοδευόμενον μεταφράσεως, ἓν τῶν συντομωτέρων Μονολογίων, τὸ ΙΘ'.

Μονολόγιον ΙΘ'. τοῦ Ἱεροῦ Αὐγουστίνου.

Μετάφρασις Δημητρίου Κυδώνη.

«Ὦ πῦρ ἀεὶ μὲν καῖον, μηδέποτε δὲ σβεννύμενον· ὦ ἀγάπη ἡ πρὸς Θεόν, ἀεὶ μὲν ζέουσα μηδέποτε δὲ χλιαινομένη! ἄναψόν με, Θεία ἀγάπη, ἵνα ἀναφθείην ὅλος ἐκ σοῦ ἓν ὅλος σὲ μόνον ἀγαπῶν· ὁ γὰρ μετ' ἄλλου σε τινος ἀγαπῶν, ἧττόν σε ἀγαπᾷ ἀγαπήσαι μέ σε, ὅτι σύ με πρότερον ἠγάπησας· καὶ πόθεν μοι λόγος, ὥστε διεξελθεῖν τὰ σημεῖα τῆς σῆς ἀγάπης· μέγιστα γὰρ περὶ ἐμὲ ταῦτα ταῖς σαῖς ἀναριθμήτοις εὐεργεσίαις, αἷς με προήγαγες ἐξ ἀρχῆς· μετὰ γὰρ τὴν τῆς δημιουργίας εὐεργεσίαν, ὅτ' ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐκ τοῦ μηδενὸς κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν ἔκτισας τιμήσας με καὶ ὑψώσας ἐν τοῖς ὑπὸ σοῦ γενομένοις κτίσμασι, καὶ περιβλεπτον καθιστᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου· (ὃ) ἐν τῷ φωτὶ τῷ τῆς καρδίας μου ἐσημείωσας· ὥστε με τῶν ὁρατῶν κτισμάτων διέκρινας· καὶ παραβρχὺ τῶν ἀγγέλων ἠλάττωσας· ὀλίγον τοῦτο ἐνώπιο τῆς σῆς ἀγαθότητος ἔδοξεν, ὅτι με καθ' ἡμέραν ἰδιαιτάτοις καὶ μεγίστοις δώροις συνεχῶς ἔτρεφες, καὶ ὥσπερ υἱὸν νήπιον καὶ ἁπαλὸν τοῖς μαστοῖς τῆς σῆς παρακλήσεως ἐγαλακτοτρόφησας καὶ ἐνεδυνάμωσας· ἀλλ' ἵν' ὅλως σοι δουλεύω, πάντα ὅσα ἐποίησας εἰς τὴν ἐμὴν δουλείαν παρέδωκας.»

Μετάφρασις Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως.

«Ὦ πῦρ, τὸ ἀεὶ μὲν καῖον, ἀποσβεννύμενον δὲ μηδέποτε! ὦ ἀγάπη, ἡ ἀείποτε ὑπερζέουσα, μηδέποτε δ' ὑποχλιαινομένη! περίφλεξόν με! ἀναφθείην ὅλος ἐκ σοῦ! ὅλος (εἶπα) ἐξαναφθείην, ἵ' ὅλος σὲ καὶ ἀγαπῴην! ἧττον γὰρ ἀγαπᾷ σε ὁ ἕτερόν τι ἀγαπῶν, εἰμὴ διὰ σὲ ἀγαπῴη. Ἀγαπήσω σε, Κύριε ὅτι σὺ πρῶτος ἠγάπησάς με. Καὶ πόθεν μοι ῥῆμα ἐπαρκὲς γένοιτο ὥστε διεξιέναι τὰ τῆς σῆς μεγίστης περὶ ἐμὲ ἀγάπης τεκμήρια, καὶ τὰ ὑπὲρ ἀριθμὸν εὐεργετήματα, δι' ὧν ἐξ ἀρχῆς με προήγαγες; Μετὰ γὰρ τὴν εὐεργεσίαν τοῦ κτίσαι με, ὅτι ἐν ἀρχῇ με κατὰ τὴν σὴν εἰκόνα ἐποίησας, τιμήσας τε καὶ ἀνυψώσας ἐν τοῖς λοιποῖς σου δημιουργήμασι, κατηγλάϊσάς με προσέτι διαφερόντως καὶ τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου, ὃ ἐπὶ τὸ ὑπέρθυρον τῆς ἐμῆς καρδίας ἐπεσημείωσας· δι' οὗ με καὶ τῶν αἰσθήσεως ἀμοιρούντων, καὶ τῶν αἰσθήσεως μετεχόντων κτηνῶν ἐπίσης ὑπερεξήρηκας, καὶ τῶν ἀγγέλων δέ, βραχύ περ ὅσον, κατηλάττωσας. Μικρὸν δὲ ἄρα καὶ τόδε τῆς σῆς ἐνώπιον ἔδοξεν ἀγαθοσύνης. Καὶ γάρ με, καὶ τοῖς καθ' ἡμέραν μεγίστοις σοῖς, καὶ ἐπισήμοις τῶν εὐποιῶν σου δωρήμασιν, ἀδιαλείπτως διέθρεψας, καὶ ὡς τέκνον σὸν ἄντικρυς νήπιόν τε καὶ ἁπαλόν, τοῖς μαστοῖς τῆς παρακλήσεώς σου ἐγαλακτοτρόφησάς με, καὶ ἐνεδυνάμωσας, ἵνα γὰρ ὅλος ἐγώ σοι δουλεύων εἴην, πάνθ' ὅσα ἐποίησας ἐμοὶ δουλεύων αὐτὰ ὑπέταξας.»

Ὁ Κυδώνης, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γισσήρου (ἔνθ. ἀν.) μετέφρασεν ἀκόμη ἐκ τοῦ Λατινικοῦ καὶ ἕτερα, ὡς τὸ Κοράνιον, καὶ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου θεολογικάς τινας πραγματείας, δηλαδὴ τὰς ἐπιγραφομένας, summa adversus gentes, summa Theologiae, καὶ de Contemptu Mundi, σωζομένας χειρογράφους εἴς τινας βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης. Ἀλλ' ὁ αὐτός, ὡς λατινόφρων, δὲν ἔλειψεν ἀκόμη νὰ μεταφράσῃ ἐκ τοῦ Λατινικοῦ καὶ καθ' ἡμῶν τινα στρατευόμενα, ὡς Ἀνσέλμου Καντουαρίας ἐν Ἀγγλίᾳ Ἐπισκόπου τὸ περὶ τῆς Ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τῶν Γραικῶν, καὶ τὸ πρὸς Βαλεριανὸν Ἐπίσκοπον Νοβαρβούργου ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν τριῶν ζητημάτων καὶ ἐξαιρέτως περὶ τοῦ ἐνζύμου καὶ τοῦ ἀζύμου μνημονευόμενα ταῦτα ἀμφότερα ὑπὸ Ἀλλατίου ἐν τῷ de Consensu occ. et Orient. Eccl. p. 857, καὶ προσέτι μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὰ μεταφρασμένα νὰ συνεισφέρῃ ἐ ἡμέτερον ἐξ ἰδίων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως, συγγράψας ὡσαύτως καὶ κατὰ τῶν δογμάτων Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τὰ ὁποῖα ταῦτα σ νεξέδωκε μετ' ἄλλων ὁμοίας ζύμης εἰς τὰ αὐτοῦ Opuscula aurea. Romae 1630. ὁ ὁμόφρων αὐτοῦ Πέτρος Ἀρκούδιος ὁ Κερκυραῖος· ἔζη δὲ ὁ Κυδώνης, Κωνσταντινουπολίτης τὴν πατρίδα, κατὰ μέσα τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος. Ἃς προσθέσω ὅτι τὰ τοῦ Αὐγουστίνου Μονολόγια, μετέφρασεν ἀκόμη καὶ ἕτερος τῆς αὐτῆς φάλαγγος Νεόφυτος Ῥοδινὸς ὁ Κύπριος, τρόφιμος τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἀθανασιανοῦ κολλεγίου, ἀλλ' εἰς τὴν χυδαΐζουσαν ὅμως γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραφον, ἢ μετέφραζον συνήθως ἅπαντες τότε τῶν ἡμετέρων οἱ ἐκ τοῦ Κολλεγίου ἐκείνου προερχόμενοι, καὶ ἐξέδωκεν αὐτὰ ἐν Ῥώμῃ τὸ 1637, 12°, ὡς σημειόνει ὁ Ἀλλάτιος (ἐν τῷ Secunda recensio Apium serbanarum sive de viris illustribus.

Εἶπα ἀνωτέρω ὅτι τὰς μονολόγους εὐχὰς τοῦ χειρογράφου κλείει ὕμνος τις διὰ πολιτικῶν στίχων· τοῦτον καὶ ὡς ἀνέκδοτον, καθὰ νομίζω, καὶ ὡς δεῖγμα ἐνταυτῷ τῆς περὶ τοὺς κάτω βυζαντινοὺς χρόνους στιχουργικῆς ποικιλίας, δὲν κρίνω πάντη περιττὸν νὰ παραθέσω ἐνταῦθα εἰς ἀνάγνωσίν σου.

«Ὕμνος σὺν εὐχαριστίᾳ, καὶ εὐχῇ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον κατὰ ἀλφάβητον διὰ πολιτικῶν στίχων.

—ooo—

» Ἀνυμνῶ σου τὴν χάριν ὦ δέσποινα
δυσωπῶ σε τὸν νοῦν μου χαρίτωσον
Βηματίζειν ὀρθῶς με εὐόδωσον
τὰς ὁδοὺς τῶν Χριστοῦ διατάξεων
Γρηγορεῖν με πρὸς ὕμνον ἐνίσχυσον
ἀθυμίας τὸν ὕπνον διώκουσα
Δεδεμένον σειραῖς ὁρκημάτων με
ἱκεσίαις σου λύσον θεόνυμφε
Ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ με φρούρησον
πολεμίων ἐχθρῶν λυτρουμένη με
Ζωοδότην Θεὸν ἡ κυήσασα
νεκρωθέντα με πάθεσι ζώωσον
Ἡ τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον τέξασα
τὴν ψυχήν μου τυφλώττουσαν φώτισον
Θαυμαστὸν τοῦ Δεσπότου παλάτιον
οἶκον πνεύματος θείου με ποίησον
Ἰατρὸν ἡ τεκοῦσα ἰάτρευσον
τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη τὰ χρόνια
Κυμαπούμενον βίου τῷ κλύδωνι
μετανοίας πρὸς τρίβους με ἴθυνον
Λύτρωσαί με πυρὸς αἰωνίζοντος
σκώληκός τε πικροῦ καὶ Ταρτάρου τε.
Μή με δείξῃς δαιμόνων ἐπίχαρμα
τὸν πολλαῖς ἁμαρτίαις ὑπεύθυνον
Νεοποίησόν με παλαιούμενον
ἀμυθήτοις πανάμωμε πταίσμασι
Ξένον πάσης κολάσεως δεῖξόν με
καὶ τῷ πάντων Δεσπότῃ οἰκεῖωσον
Ὅπως χαίρων δοξάζω πανάμωμε
τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα καὶ σὲ ἀνυμνῶ
Παναγία Παρθένε ἐπάκουσον
τῆς φωνῆς τοῦ ἀχρείου οἰκέτου σου
Ῥεῖθρα δακρύων δώρησαι Δέσποινα
τῆς ψυχῆς μου τὸν ῥύπον καθαίροντα
Στεναγμοὺς ἀσιγήτως προσφέρειν σοι
ἀενάως καρδιῶσον Δέσποινα
Τὴν οἰκεῖαν λειτουργίαν μου πρόσδεξαι
καὶ θεῷ τῷ εὐσπλάγχνῳ προσάγαγε
Ὑπερτέρα ἀγγέλων ὑπέρτερον
κοσμικῆς με συγχύσεως ποίησον
Φωτοφόρε σκηνὴ ἐσκηνώσαι με
τὴν τοῦ πνεύματος χάριν εὐόδωσον
Χεῖρας αἴρω καὶ γεῖλη πρὸς αἶνεσιν
μολυνθέντα κινῶ σοι ἀμόλυντε
Ψυχοφθόρων σφαλμάτων με λύτρωσαι
τὸν Χριστὸν ἐκτενῶς ἱκετεύουσα
Ὦ τιμὴ καὶ προσκύνησις πρέπει ἀεὶ
εἰς πάντας αἰῶνας αἰώνων ἀμήν.»

Τὸ ἑνδεκασύλλαβον τούτων τῶν στίχων ἀναλογεῖ, καθὼς φαίνεται, πρὸς τὸν ἀναπαιστικὸν ῥυθμόν, ἐνῷ ἀλλοῦ τὸ αὐτὸ τοῦτο μέτρον, εἰς τοὺς οἴκους παρ. χάριν τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου, ἔχει ἐξεναντίας σχέσιν πρὸς τὸν δακτυλικόν, ὡς εἰς τούτους·

« Χαῖρε τροφὴ τοῦ μάννα διάδοχε
Χαῖρε τροφῆς ἁγίας διάκονε.»

Ἔνθα παρατηρήσιμος καὶ ἡ παρήχησις, ἣ κρεῖττον εἰπεῖν, τὸ ὁμοιοκατάλκτον καὶ ἐν μέσῳ ὑπάρχον καὶ ἐν τέλει τῶν λέξεων, εἰς τούτους τε καὶ ὅλους τοὺς τῶν οἴκων τοῦ ὕμνου, ὥστε οὐδὲ τόσον μὲ φαίνεται βάσιμος ἡ γνώμη τινῶν, φίλε μου, οἵτινες θέλουσι νὰ εἰσχώρησεν ἡ περιττὴ αὕτη παιδιὰ εἰς τὴν κοινὴν στιχουργίαν μας ἐκ τῆς μετὰ τῶν Ἰταλῶν ἐπιμιξίας. Ἡ ὁμοιοκαταληξία τῶν στίχων εἶναι, νομίζω, ἐφεύρεμα τῶν Ἀράβων, παρὰ τῶν ὁποίων μετέβη εἰς μὲν τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν διὰ τῆς Συρίας, εἰς δὲ τὴν Δύσιν διὰ τῆς Ἱσπανίας ἕως καὶ τὸ ὄνομα Οἶκος, μὲ τὸ ὁποῖον καλοῦνται τὰ διάφορα τμήματα τοῦ ὕμνου, δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ παρὰ ἁπλῆ μετάφρασις τοῦ Ἀραβικοῦ ὀνόματος Μπέντ (οἶκος) σημαίνοντος παρ' ἐκείνοις, ὡς ἀκούω, συζυγίαν ἢ σύμπλεγμα στίχων ὁμοιοκαταλήκτων, καθὼς ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀρχὴν ἔχει ὡσαύτως· καὶ τὸ Ἰταλικὸν ἀκόμη stanza, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ ὁμοιοκατάλκτον σημαίνει στροφὴν εἰς τὴν Ἰταλικὴν ποίησιν. Ἀλλὰ παρακαλῶ, τοῦτο μὴ ἐκλάβῃς παρὰ ὡς ἁπλῆν εἰκασίαν μου μόνον, ἡ δὲ περαιτέρω αὐτοῦ διευκρίνησις ἀρίνεται ὅλη εἰς σὲ τὸν περὶ ταῦτα ἐξάπαντος ἐντριβέστατον· ἐξακολουθῶ τὸ χειρόγραφον.

2. *Εὐχαὶ ἡμερινὰι εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον τριάδα. Ποίημα Διακόνου Νομοφύλακος τοῦ Εὐγενικοῦ εἰς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα ἀναγιγωσκόμεναι τοῖς αἱρωμένοις* (sic) *κατὰ πᾶσαν ὥραν ἐν τοῖς κελλίοις ἰδίως.* Ὁ Νομοφύλαξ οὗτος Ἰωάννης ὁ Εὐγενικὸς ἦτον ἀδελφὸς Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, ἀντίπαλος καὶ αὐτὸς ὡσαύτως τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου μέχρι τέλους· ὡς ἔκ τε τῶν περὶ αὐτοῦ λεγομένων ὑπὸ Συλβέστρου τοῦ Σφροπούλου (Σύνοδ. Φλωρ. Τμ. Στ'. κεφ. Ζ'.) γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ πρὸς τὸν ὅρον τῆς Συνόδου τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου Ἀντιῤῥητικοῦ λόγου, τοῦ ἐκδοθέντος ὑπὸ Δοσιθέου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐν τόμῳ Καταλλαγῆς, Ἰασίῳ 1694 σελ. 206.

3. *Εὐχαὶ ἕτεραι κυροῦ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.*

Ἀνέκδοτοι ὑπάρχουσιν αἱ εὐχαὶ αὗται, ὡς καὶ πολλὰ ἕτερα τοῦ Γενναδίου τὰ ὁποῖα καταλέγει ὁ Δουκάγγιος ἐν τῷ Ἑλληνικῷ γλωσσαρίῳ (λ. Ῥάμπλιον).

4. *Στίχοι πολιτικοὶ τοῦ μακαριωτάτου καὶ ὑπερτίμου Ἰωάννου τοῦ Ψελλοῦ ἑφερμηνευτικαὶ τῶν ἐπιγραμμάτων τῶν Ψαλμῶν· ἐζητήθη καὶ τοῦτο παράτινος φιλομαθῆ.*

Μὴ παραξενισθῇς εἰς τὸν σολοικισμὸν τῆς γενικῆς φιλομαθῆ, διότι ὁ γράψας ἔκλινε τὸ ὄνομα κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς δημώδους γλώσσης, ἥτις δὲν γνω-

ρίζει, καθὼς πολλάκις ὁμοῦ παρετηρήσαμεν, παρὰ δύο μόνον κλίσεις πρώτην καὶ δευτέραν. Ἀλλὰ τίς ὡς τόσον ὁ μακαριώτατος οὗτος καὶ ὑπέρτιμος Ἰωάννης Ψελλός; τῶν πατριαρχῶν ἆρά τις, ἢ τῶν ὑπερτίμων μητροπολιτῶν; Οἱ ὑπεροχικοὶ τίτλοι τοιοῦτόν τινα αὐτὸν πιθανῶς ἐμφαίνουσιν· μνημονεύει ὅμως καὶ τούτου ὁ Ἀλλάτιος ἐν τῷ περὶ Ψελλῶν συντάγματι καταλέγων αὐτοῦ ὡς ἐκδεδομένα καὶ ἔπη τινα εἰς τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας, καὶ εἰς τὰς ἑπτὰ συνόδους· ἀναφέρει δέ που αὐτόθι καὶ τῶν ἐν τῷ χειρογράφῳ προσόμοια ὡς « εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν Ψαλμῶν καὶ τὸ διάψελμα », πλὴν ὡς ποιήματα ταῦτα Ψελλοῦ ἑτέρου τοῦ Μιχαὴλ, πάντη διάφορα τῶν προκειμένων, ὡς ἐκ τῶν πρώτων λέξεων γίνεται φανερὸν, τὰς ὁποίας ἐξ ἑκατέρων φέρει ἐκεῖ ὁ Ἀλλάτιος. Τοὺς στίχους τούτους τοῦ Ἰωάννου Ψελλοῦ, ὄχι μόνον ὡς ἀνεκδότους ὑπάρχοντας, καθ' ὅσον γνωρίζω, ἀλλὰ καὶ ὡς διαφυγόντας καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀλλατίου τὰς ἀκαμάτους ἐρεύνας δὲν ἤθελα κάμῃ πρᾶγμα δυσάρεστον εἰς τοὺς φιλογραφικοὺς, καὶ εἰς σὲ μάλιστα τὸν κορυφαῖον τούτων, νὰ μεταφέρω ἐνταῦθα ὁλοκλήρους.

« Στίχοι πολιτικοὶ τοῦ Μακαριωτάτου καὶ ὑπερτίμου Ἰωάννου τοῦ Ψελλοῦ ἑρμηνευτικοὶ τῶν ἐπιγραμμάτων τῶν Ψαλμῶν, ἐζητήθη δὲ καὶ τοῦτο παρά τινος φιλομαθῆ.

» Ἔχουσι δ' ἐπιγράμματα τοὺς σκοποὺς προδηλοῦντα
δύσκολα καὶ δυσνόητα, τούτων τὴν γνῶσιν μάθε
Τὰ πλείω δ' ἀνεπίγραφα τυγχάνει παρ' Ἑβραίοις
Εὐθὺς ὁ πρῶτος μὲν ψαλμὸς ἐπιγραφὴν οὐκ ἔχει
Οὕτως μοι καὶ τὸν Δεύτερον ἀνεπίγραφον ἔχεις.
σὺ δέ μοι μόνον μάνθανε τοὺς ἐπιγεγραμμένους.
Τοῦ τρίτου τὴν ἐπιγραφὴν οὕτωσί πως εὑρήσεις
Ψαλμὸς Δαβὶδ ὅτ' ἔφευγεν Ἀβεσαλὼμ τὸν παῖδα
ὁ γὰρ υἱὸς Ἀβεσαλὼμ ἀσύνετος τυγχάνων
ᾤδυνεν ἐπανάστασιν κατὰ πατρὸς ἀθρόως
ὃν ὁ Δαβὶδ καταπλαγεὶς ἀπέδρασεν εὐθέως,
καὶ φεύγων καὶ θλιβόμενος ᾄδει Θεῷ τὸν θρῆνον.
Ἐπιγραφὴν ὁ τέταρτος εἰς τέλος ἔχει μόνον
νενικηκὼς γὰρ τὸν υἱὸν ἐν τέλει τοῦ τροπαίου
Ψαλμὸν ποιεῖται τῷ Θεῷ μετ' ᾠδῆς μελιῤῥύτου
ἐν θλίψει γὰρ ἐπλάτυνας οἰκτείρησον φησί με
ἢ πάλιν τέλος νόησον ἔξοδον τὴν ἐντεῦθεν.
Ὁ πέμπτος εἰς τὸ τέλος δὲ ὑπὲρ κληρονομούσης.
κληρονομοῦσα δέ ἐστιν τοῦ Θεοσδότου κλήρου
ἡ σύμπασα τῶν ἐθνικῶν μερίδων ἐκκλησία.
καὶ κληρονόμος αὕτη γὰρ ἐν τέλει τῶν αἰώνων.
Ὁ δ' ἕκτος ἐπιγέγραπται μόνος ὑπὲρ ὀγδόης,
ἤτοι τῆς Ἀναστάσεως τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.
Ἑβδομος γὰρ ὁ νῦν καιρὸς ὄγδοος δ' αὖ ὁ μέλλων
μὴ τῷ θυμῷ σου γὰρ φησὶ ἐλέγξῃς με χριστέ μου
ὁρᾷς ὀδύνης ῥήματα φοβεροῦ κριτηρίου,
Ὁ ἕβδομος ἐπιγραφὴν τοιαύτην ψαλμὸς ἔχει
ὃν ᾖσεν ὑπὲρ τοῦ Χουσὶ Ἰεμενεὶ Κυρίῳ
τοῦ γὰρ παιδὸς ὡς ἔφημεν Ἀβεσαλὼμ μανέντος.
καὶ τοῦ προφήτου τε Δαβὶδ τὸ τάχος ἀποδράντος.
εἷς ὢν τῶν φίλων ὁ Χουσὶ τοῦ θαυμαστοῦ Προφήτου
τρέχει πρὸς τὸν Ἀβεσαλὼμ φυγὰς ἐν ὑποκρίσει
καὶ πείθει παρὰ στρατηγῷ (α) τὸν τύραννον ἐκεῖνον
μὴ καταπόδας ἔπεσθαι τῷ πατρὶ πεφευγότι
ἀλλὰ συντάττειν πόλεμον καὶ στρατὸν συναθροίζειν
κἀντεῦθεν ἀναπνεύσαντα τὸν Δαβὶδ ἱστορεῖται.
συστῆσαι πόλεμον αὐτῷ καὶ καθελεῖν εἰς τέλος.
ποιεῖται γοῦν ὑπὲρ Χουσὶ ψαλμὸν εὐχαριστίας.
Ὑπὲρ ληνῶν ἐπίγραμμα ψαλμὸς ὄγδοος ἔχει
ληνὸς γὰρ θεοπάτητος τῶν ἐθνῶν ἐκκλησίας
τὸ γλεῦκος ἀποστάζουσαι τὸ τοῦ Εὐαγγελίου.
Ὁ δ' ἔνατος ἀπόκρυφος, ὑπὲρ γὰρ τῶν κρυφίων
τῶν τοῦ υἱοῦ τὴν θαυμαστὴν ἐπιγραφὴν λαμβάνει,
υἱοῦ δὲ τίνα κρύφια; ἡ κένωσις τοῦ λόγου
κρυφίως γὰρ ταπείνωσιν, τὴν κατάβασιν λέγει,
ἴδε γὰρ τὴν ταπείνωσιν πρὸς τὸν πατέρα λέγει,
ὁ τοῦ θανάτου τῶν πυλῶν ὑψῶν με παραδόξως.
Οἱ δ' εἰς τὸ τέλος ἅπαντες ἐπίγραμμα λαβόντες
ἢ τὸ ἐν τέλει τρόπαιον δηλοῦσι τοῦ δεσπότου
ἢ τὸ κοινὸν καὶ γνώριμον τέλος τὸ τοῦ θανάτου.
Ὁ δὲ πέντε καὶ δέκατος ἔχει στηλογραφίαν
ὅπερ ἐστὶ τὸ τρόπαιον, τῶν πράξεων ἡ στήλη,
ὡς μετ' αὐτὸν ἡ προσευχὴ ἐπίγραμμα τυγχάνει,
Ψαλμὸς οὗτος εὐρύθμιστος ἐν θλίψει γεγραμμένος,
εἰσάκουσον γὰρ Κύριε καὶ πρόσχες τῇ δεήσει.
Τὸν δ' αὖ ἑπτὰ καὶ δέκατον μελῳδεῖ τῷ δεσπότῃ
ὅταν ἐῤῥύσθη τῶν ἐχθρῶν καὶ τοῦ Σαοὺλ ἐκείνου
οὕτω γὰρ ἐπιγέγραπται σαφῶς καὶ πολυστίχως.
Τὸν δ' εἰκοστόπρωτον ψαλμὸν αὐτὸς ὁ λόγος ᾄδει,
κρυφίως δ' ἐπιγέγραπται καὶ συγκεκαλυμμένως,
ἐωθινὴ δ' ἀντίληψις, ἡ κένωσις τοῦ λόγου·
ὡς ὄρθρος ἐπιλάμψασα πᾶσι τοῖς ἐν τῷ σκότει·
ὤρυξαν γὰρ φησὶ σαφῶς καὶ χεῖράς μου καὶ πόδας.
Ὁ δ' εἰκοστότριτος ψαλμὸς τῆς μιᾶς τῶν σαββάτων,
ἤτοι τῆς ἀναστάσεως τῆς διὰ τοῦ θανάτου.
ἅπαξ γὰρ καταβεβηκὼς ἀνέπαυσε τὴν κτίσιν
πολλῶν γὰρ ἀναπαύσεων αὕτη τιμιωτέρα.
Ὁ ἕκτος πρὸς τοῖς εἴκοσι ψαλμὸς πρὸ τοῦ χρισθῆναι
πρὸ τοῦ χρισθῆναι γὰρ φησὶ χρίσματα βασιλείας,
χρίσεις δὲ τρεῖς γινώσκομεν τοῦ θαυμαστοῦ προφήτου
ἐν Βηθλεὲμ ἐκ Σαμουὴλ, ἐν Χεβρῶν ἐξ ὀλίγων.
τὴν τρίτην ὑπὸ ξυμπασῶν τῶν φυλῶν γενομένη
πρὸ τοῦ χρισθῆναι τοιγαροῦν τὴν τρίτην ἴσι (β) χρίσιν.
Τὸν δ' εἰκοστόγδοον ψαλμὸν ἐξόδου σκηνὴν γράφει,
ἢ σκηνὴν καὶ ἔξοδιον, ἀμφότερα γὰρ κεῖται,
δηλοῖ δ' ἑκάτη τῶν γραφῶν τοῦ σώματος τὴν λύσιν,
σκηνὴ γὰρ καὶ ἔξοδιος, ὁ θάνατος τυγχάνει.
Τὸν δέ γε μετ' αὐτὸν ψαλμὸν ἐγκαινισμὸν οἰκίας
τουτέστιν ἀνοικοδομὴν τῆς νέας ἐκκλησίας.
Ὁ δ' ἑρεξῆς ἐκστάσεως ἐπίγραμμα λαμβάνει
τῆς Ἐκκλησίας γάρ φησι τῆς νέας καινισθείσης
ἐξέστημεν θαυμάσαντες τὰ τῆς οἰκονομίας.
Ὁ δὲ τριακοστόπρωτος, συνέσεως τυγχάνει
συνῆκε γὰρ προφητικοῖς ὄμμασιν ὁ Προφήτης
τὴν ἄῤῥητον κατάστασιν, τοῦ Θείου μυστηρίου.
Ὁ δὲ τριακοστότριτος, πολύστιχος τυγχάνει,

(α) Γρ. παραστρατηγῶν.
(β) Sic. Γρ. ᾖσε.

Ψαλμὸς φησὶ γὰρ τῷ Δαβὶδ ἡνίκα δι' ἀνάγκην
τὸ πρόσωπον ἠλλοίωσεν ἐπὶ τοῦ Ἀβιμέλεχ,
ὁ δὲ πεισθεὶς ἀπέλυσε φεύγοντα τὸν προφήτην,
φεύγων γὰρ οὗτος τὸν Σαοὺλ ἦλθεν εἰς Ἀβιμέλεχ
Ἱερουργὸν τυγχάνοντα τότε τῶν κατὰ νόμον,
εἶτα καὶ ψεῦδος εἴρηκεν, ὡς φοβηθεὶς ἁλῶναι,
μὴ γὰρ φυγεῖν ἀλλ' ἀπελθεῖν, κελεύσματι δεσπότου
τὴν γοῦν ὑπόκρισιν αὐτὴν ἀλλοίωσιν εἰρήκει.
Ὁ δὲ τριακοστέβδομος ἀνάμνησιν σαββάτου
ἤτοι τῆς ἀναπαύσεως ἀνάπαυσις τῆς θείας.
Τὸ δ' εἰς τὸ τέλος Ἰδιθοῦμ ᾠδὴ τῷ Δαβὶδ νόει
ὡς χοροψάλτης οὗτος ἦν Ἰδιθοῦμ κεκλημένος
ᾧ τὸν ψαλμὸν ἀνέθετο μελῳδεῖν ὁ προφήτης.
Τοῦτο καὶ τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν τυγχάνει,
ἐχοροψάλτουν ἄμφω γὰρ τοὺς ψαλμοὺς μελῳδοῦντες
οἷς ὁ ψαλμὸς ἐκδέδοτο πρὸς γνῶσιν ἀπορῥήτων.
Τὸ δ' ὑπὲρ ἀλλοιώσεως τῆς μελλούσης ἐντέλλει,
Υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν, ᾠδὴ τοῦ ποθουμένου
ἐγκύψας εἰς τὰ κρύφια οὕτως ἑρμηνεύσεις,
ᾠδὴ τοῦ λόγου καὶ Θεοῦ Δαβὶδ τοῦ νοουμένου
ὑπὲρ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν παρηνομηκότων
δοθεῖσα τοῖ υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν τοῦ λόγου.
Τὸ δὲ ψαλμὸς υἱοῖς Κορὲ δευτέρα τοῦ Σαββάτου
εἰς σάββατον ἀνάπαυσις πνευματικὴ τυγχάνει.
Πρῶτον γὰρ ἐστὶν ἀρετὴ δευτέρα τε καὶ τρίτη
ἡ πρακτικὴ καὶ φυσικὴ καὶ ἡ τῆς θεωρίας
ἡ φυσικὴ γὰρ ἀρετὴ δευτέρα τοῦ σαββάτου.
τοὺς λόγους ἔγνωμεν αὐτοὺς ἁπάντων τῶν κτισμάτων.
Ὁ δὲ πέντηκοστὸς ψαλμὸς δῆλος ἐξ Ἱστορίας,
βραχὺ γὰρ ῥαθυμήσαντος τοῦ θαυμαστοῦ προφήτου
καὶ φθείραντος Βηρσαβεὲ γυναῖκα τοῦ Οὐρίου
εἰσῆλθε Νάθαν πρὸς αὐτὸν ἐλέγχων παῤῥησίᾳ.
Ὁ δὲ πεντηκοστόπρωτος μέμικται Ἱστορίας,
ὁ Ἰδουμαῖος γὰρ Δωὴν μισοδαβὶδ τυγχάνων
ἐπιτηρήσας φεύγοντα καὶ πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ
ἐλθόντα, καὶ παραψυχῆς μικρᾶς ἀξιωθέντα
προσήγγειλε τὸ γεγονὸς τῷ Σαοὺλ ὡς δεσπότῃ
ἔστι δ' ἴσως καὶ προῤῥήσις ἁλῆς εἰς τὸν Ἰούδαν
προδόντα τὸν Διδάσκαλον Δαβὶδ ὄντως τὸν νέον,
εἰς τέλος γὰρ συνέσεως ἐστι προγεγραμμένον
συνῆκε γὰρ προφητικῶς τὴν ἐν τῷ τέλει πρᾶξιν.
Ὁ [δὲ] πεντηκοστοδεύτερος ἔχει τι τὸ ξενίζον
ὑπὲρ γὰρ Βαελὲ φησὶ συνέσεως ἐν τέλει,
ἐστὶ δ' ἡ λέξις Ἑβραΐς σημαίνει δὲ χορείαν,
ὑπὲρ χορείας τοιγαροῦν τῶν θείων ἀποστόλων,
ὅπερ συνῆκεν ὁ Δαβὶδ πρὸ τοῦ τέλους ἐν τέλει.
Ὁ δὲ πεντηκοστότριτος ἱστορεῖτι συντόμως,
φυγόντα γάρ ποτε Δαβὶδ εἰς πόλιν τῶν Ζιφαίων
καὶ παρ' αὐτοῖς κρυπτόμενον ὡς φαινομένοις φίλοις
Τοῦτον οἱ πονηρότατοι τῷ Σαοὺλ προδιδοῦσι.
Καὶ ὁ πεντηκοστόπεμπτος μέμνηται ἱστορίας,
Τοῦ γὰρ Σαοὺλ βασκαίνοντος δυσμενῶς τῷ προφήτῃ
Πολλάκις ἀπεδίδρασκεν αὐτὸς τὸν τυραννοῦντα,
ὅθεν ποτὲ καὶ πέφευγεν εἰς πόλιν Ἀλλοφύλων
ἥτις Γὲθ ἐπωνόμαστο, καὶ φοβηθεὶς ἁλῶναι
μανίαν ὑπεκρίνατο καὶ διέδρα πανσόφως.
ταύτην οὖν ἀνεστήλωσε τὴν πρᾶξιν τῷ Δεσπότῃ
καὶ στήλην ἐπεγράψατο καὶ κοινὸν ᾄδει μέλος
ὑπὲρ λαοῦ τοῦ δυστυχοῦς καὶ Θεοῦ μακρυνθέντος,
ἐλέησόν με γάρ φησιν ὁ Θεὸς φιλανθρώπως
ὅτι με κατεπάτησεν ἄνθρωπος ἀναξίως.
Καὶ ὁ πεντηκοστόεκτος ἱστορεῖ τι λανθάνον,
ὁ γὰρ Δαβὶδ φοβούμενος τὸν Σαοὺλ μεμηνότα
δεινῶς καταδιώκοντα φεύγοντα τὸν προφήτην
ὑπό τι σπήλαιον βαθὺ κρύπτεται λεληθότως,
στηλογραφίαν τοιγαροῦν τὴν πρᾶξιν ὀνομάζει.
Ἀλλ' εἰς τὸ τέλος ἔρησε μηδαμῶς διαφθείρῃς,
ὅπερ ἐστὶ παράγγελμα τοῖς ἀγωνιζομένοις
μὴ ἐκκακεῖν ταῖς θλίψεσιν μήτε καὶ πρὸς τὸ τέλος
πίπτειν εἰς τὴν ἀπόγνωσιν καὶ φθείρειν τοὺς ἀγῶνας.
Καὶ ὁ πεντηκοστόγδοος τὴν αὐτὴν γραφὴν ἔχει,
ᾄδειν δὲ τοῦτον τῷ Θεῷ ἐν συνοχῇ καρδίας
ὁπηνίκα κατέφυγεν εἰς τὸν πατρῷον οἶκον
καὶ γνοὺς Σαοὺλ διέλαβε κυκλῶσαι τὴν οἰκίαν,
ὁ δὲ λαθὼν ἀπέδρασε τὰς τυραννούσας χεῖρας.
Ὁ δὲ πεντηκοστέννατος ἔστι παρ' ἱστορίας,
ὁπότε γὰρ ἐνέπρησε τὴν μεσοποταμίαν,
καὶ τὴν Συρίαν τοῦ Σοβὰλ, καὶ τὸν Ἐδὼμ ἀνεῖλε
διὰ χειρὸς τοῦ Ἰωὰβ, δώδεκα χιλιάδας
εἰς τὴν ἁλῶν τὴν φάραγγα, πρόκειται δὲ εἰς τέλος
ὑπὲρ τῆς ἀλλοιώσεως ὡς πρὸς στηλογραφίαν,
οὐδὲν δὲ τούτων γέγραπται ἐν τετραβασιλείοις,
ἀλληγορίας τοιγαροῦν ὁ λόγος ἀξιούσθω.
σωματικὴ τοίνυν ζωὴ ἡ μεσοποταμία
τοῖς ἐμπαθέσι ποταμοῖς φεῦ! περικλυζομένη,
ἣν ἐνεπύρισε Χριστός, ὁ δι' ἡμᾶς πτωχεύσας·
καὶ τὴν Συρίαν τοῦ Σοβὰλ τοὺς δουλωθέντας βίῳ,
Τῷ γὰρ Σοβὰλ ἑπτὰ ἐστὶ καὶ παῖς Θεῷ δουλεύων
ὡς Ἰωὰβ ὑπήκοον τὴν φύσιν προλαμβάνειν.
Ἁλῶν δὲ φάραγξ πέφυκεν ἡ τῶν παθῶν κοιλότης
καὶ χιλιάδες δώδεκα φύσις ἐστὶ καὶ χρόνος,
ὁ χρόνος ἑβδομαδικός, πενταδικὴ δ' ἡ φύσις,
ταῖς πέντε γὰρ αἰσθήσεσιν ἡ φύσις διοικεῖται.
Ὁ δ' ἑξηκοστοδεύτερος τὴν φυγὴν ἀναγράφει,
ὁπόταν κατεπέφευγεν εἰς χώραν Ἰδουμαίων.
Ὁ δ' ἑξηκοστοτέταρτος ἑσόμενα προγράφει,
ὑπὲρ Ἱερεμίου γὰρ καὶ τοῦ λοιποῦ προφήτου
ὃς Ἰεζεκιὴλ ἐστί, καὶ τὸν τῆς παροικίας,
ὁπότε δορυάλωτον ἤγοντο πρὸς Περσίδα,
ὅπερ ἐσχάτως γέγονε κρατοῦντος Σεδεκίου.
Ἀλλ' ὁ Δαβὶδ προφητικοῖς ὄμμασι προκατεῖδε
τὸν πόλεμον, τὴν ἅλωσιν, καὶ τὰ τῆς παροικίας.
Ὁ δὲ γ' ἑξηκοστόπεμπτος σαφῶς οὕτωσί λέγει,
ᾠδὴ τῆς ἀναστάσεως, ἤτοι τῆς τοῦ Κυρίου,
καὶ δῆλον ἀλαλάξατε πᾶσα γὰρ φησὶ κτίσις.
Ὁ δέ γε εἰς ἀνάμνησιν τοῦ σῶσαί με προλέγων
ἔστιν ἑξηκοστέννατος ὥσπερ ἀναμιμνήσκει
τὸ τοῦ Θεοῦ φιλάνθρωπον τοῖς κοινῆς σωτηρίας.
Ὁ δὲ Ἰωναδὰμ υἱὸς ἔστι τις ψάλτης οὗτος,
ὃς δὴ τὸν ἑβδομηκοστὸν [ψαλμὸν] ᾖσε τῷ Θείῳ λύγῳ
ὑπὲρ τῶν πρώτων δὲ φησὶ συναιχμαλωτισθέντων.
Ὁ Ναβουχοδονόσωρ γὰρ ὁ Περσῶν Αὐτοκράτωρ
τρισάκις ᾐχμαλώτισε τὴν πόλιν Ἰουδαίων,
ὁ δὲ ψαλμὸς προϊστορεῖ τὴν ἅλωσιν τὴν πρώτην.
Ὁ δ' ἑβδομηκοστόπρωτος τοῦ καθ' ἡμᾶς χριστοῦ οἶμαι
ἀνάκτων ἄναξ, ἀγαθοῦ τοῦ εἰρηνικωτάτου.

Ἐν ἑβδομηκοστῷ ψαλμῷ φησὶ δὴ τῷ δευτέρῳ
ἐπίγραμμα ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι τοῦ προφήτου
Ψαλμὸς Ἀσὰφ, ὅπερ ἔστιν, ὡς μέχρι τούτων ἅσας
Οἰκείῳ στόματι Δαβὶδ τὰ γεγραμμένα μέλη
Ὕστερον γράφων ἔνειμε ταῦτα τοῖς χοροψάλταις
τῷ Ἰδιθοὺμ Ἀσὰφ Αἰμὰν, τοῖς ἐπιγεγραμμένοις,
νῦν μὲν εἰς τὸν Ἀσσύριον, τὸν Ναβουχοδονόσορ
νῦν δ' ὑπὲρ ἀλλοιώσεως, ὑπὲρ ἧς προειρήκην.
περιττὸν οὖν πολυλογεῖν νῦν τὰ προειρημένα.
Πλὴν ὅπου κεῖται προσευχὴ δῆλον τὸ δίχα μέλος
ὅπου δὲ πρόκειται Μωσεῖ μέμνηται τινὸς πάντως
Ἐπὶ τοῦ κατ' αὐτὸν καιροῦ ἀνθρώπου σεβασμίου.
τὰ σάββατα δ' ἡρμήνευσα ἐν ψαλμοῖς διαφόροις
Ὅταν ἡ γῆ κατώκιστο τὴν πρώτην παρουσίαν
προγράφει τὴν δεσποτικὴν, ὅτε πᾶν κατωκίσθη,
Ψαλμὸς δ' ἐξομολόγησιν ἔχων προγεγραμμένην
Εὐχαριστίας δήλωσιν ἔχει καὶ θυμηδίαν
τῆς ἐξομολογήσεως, διττὴ γὰρ σημασία,
Ὁ δ' ἔχων προῤῥήσιν ψαλμὸς ἐξομολογουμένων
καὶ τοῦ Θεοῦ κατέναντι τὴν δέησιν ἐκχέων.
λέγει μέν τι καὶ πρόδηλον λέγει καὶ κεκουμμένον
πτωχὸν γὰρ κατωνόμασε τὸν πλούσιον δεσπότην
τὸν δι' ἐμὲ πτωχεύσαντα μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων
ὃς ἄνθρωπος γενόμενος μεγάλως ἠκιδία
καὶ τῷ πατρὶ τὴν δέησιν ὀδυνηρῶς προσῆγεν.
Οἱ δὲ τὸ ἀλληλούϊα μόνον προγεγραμμένοι
δηλοῦσιν ὡς τὴν αἴνεσιν τῷ Θεῷ προσακτέον,
τὸ μὲν γὰρ ἅα τὸν Θεὸν ἑβραϊκῶς σημαίνει
τὸ δ' ἀλληλοῦ τὴν αἴνεσιν δηλοῖ τὴν τοῦ Δεσπότου.
Οἱ δέ γε τῶν ἀναβαθμῶν ψαλμοὶ τὴν ἐκ Περσίδος
δηλοῦσιν ἐπανάβασιν τῶν αἰχμαλωτισθέντων
ἐπὶ τοῦ Κύρου πρότερον εἶτ' ἐπὶ τοῦ Δαρείου,
καὶ τέλος ὅτε προὔπεμπε βασιλεὺς Ἀρταξέρξης
εἰς Ἰουδαίαν σύμπαντας τοὺς αἰχμαλωτισθέντας.
ἀναβαθμοὺς δ' ὠνόμασε ταύτας τὰς ἐπανόδους
ὁ ψαλμῳδὸς ὁ πάνσοφος καὶ θαυμαστὸς προφήτης,
ἀναβαθμοὺς δὲ νόησον πνευματικὰς καρδίας,
καὶ τὰς ἐν λόγῳ προκοπὰς τῶν ἀπὸ τῆς κακίας
βαινόντων εἰς τὴν ἀρετὴν ὥσπερ ἐκ πολεμίων.
Ὅπου δὲ κεῖται Γολιὰθ εἰς προγραφὴν σὺ νόει
τὸν ἀντικείμενον ἐχθρὸν, ὃν ἀνεῖλεν ὁ λόγος,
Ψαλμὸς δ' ἔχων ἐπιγραφὴν Ἀγγαίου Ζαχαρίου
τῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν προσῴδων μνημονεύει,
ὑπὲρ ὧν καὶ συνέθετο τὸν ψαλμὸν ὁ Προφήτης.
Τὸ μέντοι γε ψαλμὸς Δαβὶδ δοτικῶς λελεγμένον
ἔχει τινὰ διαστολὴν ἣν ἐφερμηνευτέον
ὅσον μὲν γὰρ Ψαλμὸς Δαβὶδ γενικῶς προεγράφη,
αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Δαβὶδ γενικῶς παρεισῆκται,
ὅπου δὲ κεῖται δοτικῶς ἄλλος μὲν ὁ συγγράψας
ἀνήνεκται δὲ τῷ Δαβὶδ ὥσπερ ἀνάθημά τι.
Πρὸς τούτοις μάθε τί δηλοῖ φωνὴ ἡ τῶν ψαλμάτων
κειμένων τῶν ψαλμῶν αὐτῶν ἐνίοις καὶ πολλάκις,
ἔστι γοῦν τὸ διάψαλμα μετ βολὴ τοῦ μέλους
Ἐν γὰρ ὀργάνοις μουσικοῖς τῶν ψαλμῶν λεγομένων
πολλάκις μεταβάλλοντο εἰς ῥυθμοὺς διαφόρους
ὡς ἐν χορδαῖς ὡς ἐν φωναῖς τῶν μελῶν αἱ συνθέσεις
ἢ νόησον διάψαλμα μεταβολὴν προσώπου,
μελῳδουμένου γὰρ ψαλμοῦ πρός τινος χοροψάλτου
ἕτερος ὑποδέχεται τούτου τὴν ἁρμονίαν
διάψαλμα δ' ὠνόμασται τὸ διάλειμμα τάχα.
Γρηγόριος δ' ὁ Νυσσαεὺς ἄλλην αἰτίαν λέγει
ὡς ἄνωθεν τοῦ πνεύματος ἀεὶ χορηγουμένου
τοῖς τοὺς ψαλμοὺς συγγράψασι πρὸς δὲ καὶ μελῳδοῦσι.
Εγένετό τις ἔλλαμψις κρείττων καὶ θειοτέρα,
πρὸς ἣν ὁ μύστης ἵστατο ὥσπερ ἐκπεπληγμένος
τὴν τοίνυν μεταξὺ τομὴν τῶν μεμουσουργημένων
ὁ λόγος κατωνόμασε διάψαλμα πανσόφως
ἤτοι τομὴν, δ ἄλειμμα, τοῦ μέλους ἡσυχίαν.
Οἱ δὲ σὲλ ἐπιγράφουσι ἀντὶ διαψαλμάτων,
Ἑβραϊκὴ δ' ἡ συλλαβὴ, δηλοῖ δ' ἀνθολογίαν,
δηλοῖ δὲ τὰς τοῦ πνεύματος ἀειῤῥύτους ἐλλάμψεις.
κἂν γὰρ ἐπέπαυτο ποτὲ τῷ μελῳδῷ τὸ μέλος
ἀλλ' ἡ πνευματικὴ φωνὴ ἦν ἀεὶ κινουμένη.
Ταῦτ' εἰσαγωγικώτερον ἄρτι σοι συνοψίσαι
δῶρον σοι πρατενήνοχα μάλα πεποθημένον
ζήτημα μὲν βαθύτερον οὐδὲν ἀνακαλύψας
οὐδέν γε ἕτερον ἡμῖν ἐν τούτῳ δὴ καὶ κρύψας
δέξαι λοιπὸν ἅπερ ζητεῖς τλήμενος τοῦ Ψελλοῦ γε.

5. *Ἑρμηνεία ἀκριβῆστε τυπωμένη εἰς τὴν τάξιν τοῦ Πολυελέου παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν εἰς τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ.*

6. *Ἑρμηνεία τῶν ἔξω τῆς Κρήτης τόπων.*

Ἡ Ἑρμηνεία αὕτη, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τοπογραφία τῶν Ἱερῶν τόπων τοῦ ὄρους Σιναίου καὶ τῶν Ἱεροσολύμων γραμμένη εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τῶν τελευταίων Βυζαντινῶν ἑκατονταετηρίδων εἶναι ἡ ἑξῆς·

«Ἑρμηνεία τῶν ἔξω τῆς Κρήτης τόπων.

»Ὁ θέλων ὑπάγειν εἰς τὸ ὄρος τὸ Σίναιον ἀπὸ Κρήτης, εὐκολωτέρως ἀπὸ τὴν Σιτίαν. Μὲ εὔκολον καλὸν καιρὸν διὰ δ'. ἢ ἑ. ἡμέρας πιάνει τὸ Τριμάθειν ὅ ἔστι χώρα μεγάλη, καὶ ἔχει κακοὺς καὶ πονηροὺς ἀνθρώπους καὶ πολλὰ μαγαρισμένους. Ταύτην τὴν χώραν δέρνει ὁ Νεῖλος ποταμὸς εἰς τὸ Δυτικὸν μέρος· μίλια β'. ἢ ἔλαττον· αὐτὸς ὁ ποταμὸς εὐγάνει ἰχθύδια πολλὰ, πολλὰ γένη· ἔχει δὲ ὁ ποταμὸς οὗτος καὶ νήσους ἡ, καὶ χώρας πολλὰς γύρωθεν τοῦ Νείλου ποταμοῦ, ἤγουν τόπους καὶ χωρία ἐπέκεινα τῶν α. ἐκεῖ ἔχει ὁ τόπος πεδιάδας, πέτρα δὲ ἐκεῖ οὐδὲν εὑρίσκεται. Ἀπεκεῖ παγαίνει εἰς τὸ Κάϊρος. ἔστι μεγάλη καὶ εὐμορφωτάτη· ἔχει δὲ οἰκοδομὰς καὶ λαὸν ἄπειρον. καὶ ἀπεκεῖ παγαίνει ὁ δρόμος εἰς τὸν Χάντιν τὸ λέγουν· καὶ διὰ ἡμερῶν γ'. ὁδὸν εὑρίσκεται τοῦ Μωϋσῆ τὸ φρέαρ. ὕδατα βλυχέα. Ἐκεῖ πλησίον ἕνι ἡ ἐρυθρᾶ θάλασσα, ὅπου ἐξέβησαν οἱ Ἑβραῖοι. Ἐκεῖ ἔνι γλυκὺ ὕδωρ ἀπὸ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον. Καὶ ἀπὸ τὸ Κάϊρος ἔνι ιβ ἡμερῶν καὶ ἐπέκεινα δρόμος ἕως τὸ μοναστήριον τοῦ Σινᾶ· καὶ τοῦτο ἔνι κατὰ ἀνατολάς. Νοτικὰ δὲ τοῦ Μοναστηρίου ἔστι τὸ ὄρος τὸ Χωρήβ· ἐκεῖ ἐστὶ ναὸς περιβόητος ἡ μεταμόρφωσις τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ πλησίον τοῦ ναοῦ κατὰ ἀνατολὰς ἔν' ἡ ἁγία βάτος ἣν εἶδεν ὁ Μωϋσῆς· καὶ ὁ ναὸς οὗτος στήκεται εἰς ιβ' κολῶνες, καὶ εἰς πᾶσα κολώναν εἶναι ἱστα-

σισμένοι οἱ ἅγιοι τοῦ καθενὸς μηνός, καὶ πᾶσα κολώνα γεγλυμένη, καὶ μέσα ἔχει τὰ λείψανα τῶν ἁγίων τοῦ καθενὸς μηνός. Ἀντὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἔχουν τοὺς ιβ' μῆνας. Βορινὰ τῆς ἁγίας βάτου τοῦ βήματος ἕνι ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἀντύπα, καὶ μετ' αὐτόν, τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου· καὶ παρακατιών, ἡ ἁγία Εἰρήνη, ἐπὶ δὲ τὸ νότιον μέρος τῆς ἁγίας βάτου ἔστιν ἐκκλησία ὁ Πρόδρομος· καὶ μετ' αὐτὸν ἡ ἁγία Ἄννα, καὶ ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Στυλίτης, καὶ ταῦτα ὅλα κλείονται μέσα εἰς τὸν καθολικὸν ναόν. Ἀπέξω δὲ τοῦ ναοῦ μέσα εἰς τὸ μοναστήριον εἶναι ἐκκλησίαι ὁ ἅγιος Στέφανος, ὁ τίμιος Πρόδρομος, ὁ μέγας Χρυσόστομος, ὁ μέγας Νικόλαος, ὁ Προφήτης Ἀαρών, οἱ ἅγιοι Ζώργιος (α) καὶ Βάκχος· καὶ τῶν ἁγίων Θεοδώρων, τοῦ στρατηλάτου καὶ τοῦ Τύρωνος, τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος, ὁ μέγας Γεώργιος καὶ ἡ ἁγία Αἰκατερίνα. Ἀπέξω δὲ τοῦ μοναστηρίου πρὸς τὸ Νότιον μέρος ἀναβαίνομεν τὸ ὄρος τὸ Χωρήβ, καὶ εὑρίσκομεν ναὸν τῆς Θεοτόκου, καὶ μετ' αὐτὸν ἀναβαίνομεν, καὶ εὑρίσκομεν τοὺς προφήτας Ἠλίαν καὶ Ἐλισσαῖον. Ὑπεράνωθεν εὑρίσκομεν τὴν ἁγίαν κορυφὴν εἰς ἣν περ εἶδεν ὁ Μωϋσῆς τὸν Θεόν. Ἔπειτα καταβαίνομεν ἐπὶ τὸ νότιον μέρος εἰς τοὺς ἁγίους μ', κάτωθεν δὲ εἰς τὴν ἀκρώρειαν τοῦ ὄρους ἔστι πάνυ ὡραιότατον κάθισμα. Ἀπεκεῖ ἀναβαίνομεν ὡς ἐπὶ τὸ νότιον μέρος εἰς τὸ ὄρος τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, ὅπερ ἐστὶν ὑψηλότερον, παρὰ τὰ ὄρη ἐκεῖνα πάντα. Ἐκεῖ δὲ ἔκειτο τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης χρόνους τό φυλασσόμενον ὑπὸ δύο ἀγγέλων ἕως ὅτου ἀνεκόμισαν αὐτὸ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ. Ἀπὸ δὲ τὸ ὄρος τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης κατεβαίνομεν πάλιν εἰς τοὺς ἁγίους μ', ἔπειτα καταβαίνομεν πάλιν ἀλλαχοῦ ὡς ἐπὶ τὸ βόρειον μέρος τοῦ ὄρους ἔν τινι τόπῳ χειμαῤῥοειδεῖ, καὶ εὑρίσκομεν κάθισμα τῶν ἁγίων ἀποστύλων ὡραιότατον, ἔπειτα περιπατοῦμεν ὡς ἐπὶ τὸ δυτικὸν μέρος καὶ εὑρίσκομεν τὸν χείμαῤῥον, εἰς ὅνπερ κατέκαυσεν ὁ Θεὸς τὸν Δαθὰν καὶ τὸν Ἀβειρὼν, ἐκεῖ εἰσὶν οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι Κοσμᾶς καὶ Δαμιανός, κάθισμα πάνυ ὡραῖον. Ἔπειτα καταβαίνομεν ὡς ἐπὶ τὸ βόρειον μέρος τούτου, εὑρίσκομεν τὴν πέτραν, ἣ λέγεται τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς κλίμακος, ἡ πέτρα οἴκει μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ. Ἀπὸ δὲ τοῦ Σινᾶ ἕως τὴν Ἱερουσαλὴμ ἔστι δρόμος ἡμερῶν λ'.

Εἰς δὲ τὸν τάφον τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ τίς διηγήσεται, τὰ τείχη αἱ στοαὶ ἐκεῖναι αἱ ὑπερθαύμαστοι, καὶ τὸ καθολικὸν βῆμα τοῦ ἁγίου τάφου ὑπάρχει μὲ κολῶνες ἡ ἕως τοῦ θρόνου. Ὁ Ἅγιος τάφος ἔχει κολόνες ς' καὶ ἐπάνω κουβούκλιον στρογγυλὸν μετὰ μολύβδου σκεπασμένον, καὶ κάτω ὁ ἅγιος τάφος μαρμαροειδής, καὶ ἐκεῖ εὐωδία ἄῤῥητος, καὶ ἄνωθεν κατὰ ἀνατολὰς ἀναβαίνομεν σκαλούνια λ' εἰς τὸν ἅγιον Γολγοθᾶ ἔνθα ἐσταυρώθη ὁ Κύριος· ἐκεῖ ἦν ἡ πέτρα ἡ τετμημένη, ἡ ῥαγεῖσα ἐν τῇ τοῦ κυρίου ἡμῶν σταυρώσει, καὶ ὑποκάτω τῆς αὐτῆς πέτρας ἦν ἡ κάρα τοῦ προπάτορος Ἀδὰμ καὶ εἰσέβην ἀπὸ τὸ τμῆμα τῆς πέτρας τὸ πανάχραντον αἷμα τοῦ Χριστοῦ μου, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν, καὶ πρὸς νοτικὰ ἦν ἡ ἀποκαθήλωσις. Ἀπὸ δὲ τοῦ καθολικοῦ βήματος ὄπισθεν κατὰ ἀνατολὰς ἔστιν ὁ τόπος ὅπου ἔκαμαν τοῦ Κυρίου ταῖς κλάπαις· καὶ κατὰ ἀνατολὰς ὅπου διεμέριζον αὐτοῦ τὰ ἱμάτια, καὶ ἐξ ἀριστερῶν ἔστιν ἡ φρουρὰ ἣ ἐνέβαλον αὐτόν· ὀλίγον πρὸς δυσμὰς ἔστιν ὁ κίων εἰς ὃν περ ἐμαστίγωσαν αὐτόν· ἀπὸ δὲ τοῦ μερισμοῦ τῶν ἱματίων πρὸς ἀνατολὰς καταβαίνομεν βαθμίδας μ' ἔνθα εὗρεν ἡ ἁγία Ἑλένη τὸν τίμιον σταυρόν, ἐκεῖ ἐστὶν ὁ θρόνος τοῦ πρώτου ἀρχιερέως Ἱεροσόλυμων Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου. τοσοῦτον μέγεθος· ἔχει οὗτος ὁ ναός, ὅτι ταῦτα πάντα μέσον αὐτοῦ εἰσίν· ναί, ἐν τῷ μεσαιτάτῳ· ἐν δὲ γύρωθεν τούτων τίς δύναται ἐννοῆσαι καὶ ἀφηγήσασθαι τὸ ἔδαφος ὅλον διὰ μαρμάρων ψηφίων, ἄνωθεν δὲ αἱ θόλοι καὶ αἱ στοαὶ ζωγραφισμέναι μετὰ χρυσάφιν ψηφιστικόν, ὅλος ὁ κάμπος χρυσὸς μετὰ ψηφίν. Ἀπὸ δὲ τοῦ ναοῦ πρὸς μεσημβρίαν ἕως ἡμίσους μιλίου ἔστιν ἡ ἁγία Σιών, ἔνθα τὸ ὑπερῷον καὶ ὁ δεῖπνος καὶ ἡ τοῦ Θωμᾶ ψηλάφησις. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἁγίου τάφου ἕως τῆς ἁγίας Σιὼν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν πρὸς μεσημβρίαν εἰσὶν οἱ οἶκοι Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος· πορευόμενοι δὲ κατὰ ἀνατολὰς ἐρχόμεθα ἐν τῇ Γεθσημανῇ, καὶ καταβαίνομεν βαθμίδας ν', ἔνθα ἐστὶν ὁ τάφος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ὄπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου ἦν πέραν τοῦ χειμάῤῥου, ὅπου ἐνύσταξαν οἱ μαθηταί, καὶ ἡ προσευχὴ τοῦ κυρίου καὶ ἡ προδοσία. Ἄνωθεν δὲ πρὸς ἀνατολὰς εἶναι τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν· πρὸς τὸ νότιον μέρος κάτωθεν ἐστὶν ἡ κολυμβήθρα τοῦ Σιλωὰμ εἰς ἣν ἀνέβλεψεν ὁ τυφλός· αἱ δὲ ἑ στοαὶ τοῦ Σολομῶντος μέσον εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, ὁμοίως καὶ τὸ ἱερὸν ὃ ἐδίδασκεν ὁ κύριος, καὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τὸ δὲ πατριαρχεῖον, πλησίον ἐστὶ τοῦ ἁγίου τάφου· ἡ δὲ πύλη ἡ κατὰ ἀνατολὰς ἡ κεκλεισμένη ἐστὶ πλησίον τοῦ Ἱεροῦ ὡσεὶ λίθου βολήν. Ἀπὸ δὲ τῆς πόλεως Ἱεροσαλὴμ ἕως τῆς πόλεως Βηθλεὲμ ἔνθα ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν τῷ ἁγίῳ σπηλαίῳ ὑπάρχει μίλια ς' πρὸς μεσημβρίαν, ἐκεῖ ἦν ὁ τόπος τῶν ποιμένων, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Εὐφραθᾶ καὶ τὸ μνημεῖον τῆς Ῥαχήλ, καὶ ὁ στύλος τοῦ ὁσίου Συμεών, καὶ ἡ μονὴ τοῦ προφήτου Ἠλιού, οὗ ὕπνωσεν καὶ ἔραγεν ἀναστάς, ἐπορεύθη ἐν τῇ ἰσχύϊ τῆς βρώσεως ἐκείνης μ' ἡμέρας καὶ μ' νύκτας ἕως ἐλθὼν ἐν τῷ ὄρει Χωρήβ. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἱερουσαλὴμ πορευόμενοι πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος μίλια ιβ' ὑπάρχει ἡ μονὴ τοῦ μεγάλου καὶ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ ἡγιασμένου, καὶ ποῖος νοῦς ἐννοῆσαι ἢ γλῶσσα ἐξισχῦσαι καὶ διηγήσασθαι; εἰς τί τόπον τεθεμελίωται ἡ τοιαύτη μονή; ὄντως ὡς ἀληθὴς ἐστὶν ὁ λόγος ὃν εἶπον οἱ ἅγιοι, ὅτι τὰς ἐρήμους ἐπόλισεν· οὐκ ἔστιν ἐκείνη μονή, ἀλλὰ πόλις ἀρχαιοτάτη καὶ χώρα ἀνεκδιήγητος, ᾗ χώρᾳ ἑκατοίκουν ιδ' χιλιάδες ἀσκηταὶ ὑπὸ ἑνὸς ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ ποιμένος ποιμαινόμενοι τοῦ ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν, λέγω, Σάββα· ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ᾧ Θεοῦ χάρις·

(α) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Διορθωτέον Σέργιος.

καὶ τίς διηγήσεται τὴν εἰκονογραφίαν ἐκείνην τοῦ τοίχου; τί κολόρια ὑπῆρχον ἐκεῖνα, μετὰ τοσοῦτον χρόνον ἐρημωμένα ἵνα λάμπουν ὥσπερ ὁ ἥλιος; ὄντως θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου Κύριε! καὶ εἰς τί ἐρημίαν ἐρημώθησαν! Ἀπὸ τοσοῦτον πλῆθος μοναχῶν τῶν τότε σήμερον ἦν ἐκεῖ ε΄ ἢ καὶ ἔλαττον οἱ μοναχοί. Ἀπὸ δὲ τοῦ ὁσίου Σάββα τῆς ἁγίας μονῆς καὶ ὄπισθεν μίλια ς΄. ὑπάρχει ἡ μονὴ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου ἥνπερ σήμερον κρατοῦν οἱ Μουσουλμάνοι, καὶ σταυλίζουν τὰ βώδιά των μέσα. Ὦ τῶν ἐμῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τίς αὐτὰ ἴδεῖν καὶ οὐ κλαύσει τὴν δυστυχίαν ἡμῶν τῶν ἀθλίων χριστιανῶν; πῶς καὶ διατί ὁ Θεὸς τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι ταῦτα ἐδωρήσατο; ὁ Θεὸς οἶδεν ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.»

Ἐκ τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν περιγράφεται ἐν τῇ χωρογραφίᾳ ταύτῃ εὑρισκόμενος ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸς τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ ἐν αὐτῷ Ἁγίου Τάφου δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ὁ γράψας αὐτὴν ἔζη πιθανῶς περὶ τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τῆς ΙΔ΄. ἑκατονταετηρίδος.

7. *Κατὰ εἰς τὴν ἁγίαν ὁμοούσιον, ἀδιαίρετον, καὶ ζωποιὸν Τριάδα οὗ ἡ ἀκροστιχίς.*

Τὸ τρισήλιον τῆς θεότητος φάος
σὺν ἀρχαγγέλοις ἀσιγήτως δοξάζω
Γρηγόριος ὁ Μαλαξὸς κατὰ πόθον.

Οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἁπαντῶ τὸν Μαλαξὸν τοῦτον Γρηγόριον, ἀλλὰ τὸ ἐπωνύμιόν του δείχνει αὐτὸν ἐξάπαντος τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων Μαλαξῶν, τοῦ τε Πρωτοπαπᾶ Νικολάου, καὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς ὑπέμνησα ἀνωτέρω, ἀπογράψαντος ἢ συναθροίσαντος τὴν Πατριαρχικὴν Ἱστορίαν. Εἰς τὸ τέλος τοῦ Κανόνος, μὲ τὸν ὁποῖον τελευτᾷ τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ὁ γραφεὺς διαδηλοῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ διὰ τῶν ἑξῆς λόγων·

«*Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Ἰωάννου Ἱερέως τοῦ κυκηγοῦ κόπος, τέλος κατὰ πάντα δῶη ὁ Θεὸς ἡμῶν δῶη.*» Ἐπειδὴ δὲ τοῦ ἔμεναν καὶ πέντε ἢ ἓξ σελίδες τοῦ τετραδίου ἄγραφοι, ἐπλήρωσε καὶ ταύτας μὲ εὐχήν τινα ἐπιγραφομένην·

8. *Εὐχὴ ἐξομολογήσεως πρὸς τὸν ποιητὴν καὶ πλάστην ἡμῶν Θεόν, ποίημα Σωφρονίου τοῦ ταπεινοῦ Ἱερομονάχου τοῦ Μπέτου τοῦ Κρητός.*»

Ἄγνωστος εἰς ἐμὲ ὁ Κρὴς οὗτος Σωφρόνιος Μπέτης. Ἀλλ' εἶναι περίεργον ὅτι ποικίλλει τὴν εὐχήν αὐτοῦ εἰς δύο τινὰ μέρη καὶ διὰ στίχων Ἰαμβικῶν ῥυθμικῶν λέγων εἰς τὸ μέν·

«καὶ τοῖς ἐμοῖς ὀφθαλμοῖς στιγνὸν φήσω
ὀφθαλμοί [μου] σταλάξατε ῥεῖθροις δακρύων
ἐν τῇ τελευτῇ καὶ τάχα ζωῆς τύχω.»

εἰς δὲ τὸ ἄλλο·

«φιλεῖς ὑπαντῶν καὶ κρατεῖς ὑπ' ἀγκάλαις
ὦ σπλάγχνα πατρὸς τίς φρονῶν ἀπελπίσει.»

Ἐκτάνθην ὀπωσοῦν εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀντιγράφου τούτου ἐπειδὴ μὲ ἐφάνη νὰ εἰδά τινα εἰς αὐτὸ καὶ ἀνέκδοτα, καὶ ἄξια ὀπωσοῦν ἢ εἰδήσεως ἢ περιεργείας.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Θ΄. Περιέχονται ἐν τούτῳ δύο πραγματεῖαι, αἱ ἑξῆς·

1. *Ἐξήγησις εἰς τοὺς κανόνας τῶν ὀκτὼ ἤχων Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.* Ἄνευ ἀρχῆς, διότι λείπει ἡ πρώτη σελὶς τοῦ χειρογράφου. Εἶναι ὅμως ἡ ἐξήγησις αὕτη Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα φέρεται εἰς τὴν ἑπομένην.

2. *Τοῦ Προδρόμου τοῦ φιλοσόφου κυρίου Θεοδώρου ἐξήγησις εἰς τοὺς ἐν ταῖς Ἱεραῖς Δεσποτικαῖς ἑορταῖς ἐκτεθέντας κανόνας παρὰ τῶν ἁγίων μελῳδῶν Κοσμᾶ καὶ Ἰωάννου.* Ἄρχεται δὲ ἡ ἐξήγησις αὕτη ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Σταυροῦ καὶ λήγει εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Εἰς τὰς τελευταίας σελίδας τοῦ χειρογράφου ἐπροστέθησαν ὑπὸ τοῦ γραφέως·

3. *Λέοντος Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας ἐπιστολὴ πεμφθεῖσα πρός τινα ἐπίσκοπον Ῥώμης περὶ τῶν ἀζύμων καὶ τοῦ Σαββάτου.*

4. *Συβηριανοῦ Ἐπισκόπου Γαβάλλων περὶ τῆς προσηγορίας τοῦ ἀνθρώπου.*

5. *Συμεὼν Μεταφραστοῦ εἰς τὸν θρῆνον τῆς Θεοτόκου.*

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ὡς συμπεραίνω ἐκ τῆς γραφῆς καταπύκνου οὔσης ἀπὸ πάσης λογῆς συντομογραφιῶν ἢ γραμματοδέσμων, πρέπει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν ΙΔ΄ ἢ ἴσως καὶ τὴν ΙΓ΄ ἑκατονταετηρίδα. Ἦτον δὲ αὐτὸ κτῆμα ποτὲ Ἀρσενίου Καλούδη τοῦ Κρητός, ἀνεψιοῦ τοῦ ἐκ τοῦ τετραγλώσσου Θησαυροῦ γνωστοῦ εἰς πάντας ἡμᾶς Γερασίμου Βλάχου· προκύπτει δὲ τοῦτο ἐκ σημειώσεως κειμένης περὶ τὸ τέλος ἥτις ἔχει οὕτως· *ἀφ' Σεπτ. ὕστερη διὰ μέσον τῆς διαθήκης τοῦ λογιωτάτου ποτὲ Ἀρσενίου Καλούδη ἡγουμένου τῆς Κορέας τῆς Παλαιοπόλεως ἐν Κερκύρᾳ τῇ Νήσῳ, ἐδώρησέ μοι τὸ παρὸν βιβλίον, ὡς καὶ ἄλλα τρία κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐσχάτην διαθήκην καὶ οὕτως ὑπογράφω. Γεράσιμος Ἱερομόναχος ὁ Δαρκᾶς βεβαιόνω ὡς ἄνωθεν*» Ὀλίγον κατωτέρω ὀνομάζει ὁ αὐτὸς καὶ τὰ ἄλλα βιβλία. *Τὸ μέγα λεξικὸν Σουΐδα, τὸ παρόν, τετραβάγγελον, Εὐχολόγιον χρυσωμένον καὶ τὴν εὐχήν του Γεράσιμος Ἱερομόναχος ὁ Δαρκᾶς*». Μᾶς φανερόνει δ' ἀκόμη ὅτι ἀντέγραψε καὶ ἰδίᾳ χειρὶ τὸ αὐτὸ βιβλίον τοῦ Προδρόμου. «*Ἐμεταγράπτη τὸ παρὸν βιβλίον ὁ σοφώτατος κὺρ Θεόδωρος Πρόδρομος ὑπ' ἐμοῦ Γερασίμου Ἱερομόναχου τοῦ Προδρομίτη εἰς τοὺς ἁγὶ Ἰουνίω ἐσχάτη ἐν Κερκύρᾳ.*»

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο τοῦ Προδρόμου ἐγνώρισαν ποτὲ καὶ οἱ δύο συνοδοιπόροι Spon καὶ Wheler, οἵτινες ἐν τῷ Περιοδευτικῷ αὐτῶν (Voy. d'Ital. et de Dalm. et de Grèce, etc. Lyon 1678 12° t. I. p. 127) λέγουσι ταῦτα· «ὅτι ἐν Κερκύρᾳ εἰς τὸ τέλος τοῦ προαστείου Γαρίτσης κεῖται ἡ ἐκκλησία Pantagioi ἤτοι, ὡς ἐξηγοῦσιν αὐτοί, des tous saints (τῶν ἁγίων πάντων), ὅπου ὑπῆγαν διὰ νὰ ἴδωσι τὸν Πα-

πᾶν, τὸν Ἱερομόναχον Ἀρσένιον Καλούδην, Caluti, ἄξιον ἱεροκήρυκα σπουδάσαντα ἐν Πατραβίῳ· καὶ ὅτι ἔδειξεν οὗτος εἰς αὐτοὺς χειρόγραφά τινα πολὺ περίεργα, μεταξὺ ἄλλων ἀνέκδοτόν τι ἐπιγραφόμενον Paliloi, ἐπιτομήν τινα ὑπάρχον τῶν συγγραμμάτων Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, καὶ προσέτι ὑπόμνημα τοῦ Πτωχοπροδρόμου εἰς τοὺς ὕμνους τῆς Γραικικῆς Ἐκκλησίας, un commentaire de Ptochoprodrome sur les hymnes de l'Eglise Grecque». Τὸ χειρόγραφον λοιπόν, τὸ ὁποῖον εἶδαν οἱ δύο οὗτοι περιοδευταὶ ὑπάρχει τὸ ἤδη πρὸ ὀρθαλμῶν μας· ἡ δὲ ἐκκλησία περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦσιν ὡς κειμένης ἐν τῷ προαστείῳ Γαρίτζης ὑπ' αὐτῶν περιγραφομένη Βυζαντινοῦ σχήματος, ὅ ἐστι σταυροθολίου, καὶ ἐπὶ τοῦ προθύρου ἐπιγραφὴν ἔχουσα εἰς τοὺς Ἀποστόλους Ἰάκωνα καὶ Σωσίπατρον, εἶναι ἡ ἐν τῷ πλησίον Προαστείῳ Ἀναμομύλῳ Ἐκκλησία τῶν Ἀποστόλων τούτων λεγομένη κοινῶς οἱ Ἅγιοι, τὸ ὁποῖον ἐκεῖνοι παρήκουσαν Pantagioi, καθὼς θέλει παρήκουσαν τίς οἶδε ἀντί τίνος ὡς Paliloi καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δειχθέντος εἰς αὐτοὺς συγγράμματος Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Πολλὰ τοιαῦτα παρακούσματα ἀπαντῶμεν ὁσημέραι εἰς τὰ περὶ τῶν τόπων μας ὁδοιπορικὰ τῶν ξένων, ὡς ἢ μὴ καλῶς γνωριζόντων αὐτῶν τὴν γλῶσσαν, ἢ καὶ ἀπατωμένων πολλάκις ἐκ τῆς προφορᾶς. Ὁ Καλούδης, διὰ νὰ ἐπιστρέψω ὀλίγον πάλιν εἰς αὐτόν, ὅστις ἦτον ἐρημέριος ἐν τῇ ῥηθείσῃ ἐκκλησίᾳ, ἔγινε μετέπειτα ἡγούμενος τῆς ἐν τῷ προαστείῳ Γαρίτζης Παναγίας τῆς Παλαιοπόλεως, μοναστηρίου τότε οὔσης, διαδεχθεὶς τὸν ἐκεῖ προηγουμενεύσαντα Θεῖόν του Γεράσιμον Βλάχον ἀπελθόντα εἰς Βενετίαν. Ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἀνωφλίου κατερειπωμένου τινος κελλίου ἀνέγνωσα πρὸ χρόνων τινῶν τὸ ἑξῆς δίστιχον ἡρωελεγεῖον·

«Ἀρσένιος ἱρὸς Καλλούδης αἴσια ῥέζων
Μητρὶ Θεοῦ Μαρίῃ ἤρατο τόν δε δόμον.»

Ὁ Καλούδης ἦτον βέβαια τῶν λογίων εἷς τοῦ τότε καιροῦ· ἐπεστάτησεν αὐτὸς διατρίβων ἔτι ἐν Βενετίᾳ τὸ 1659 εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ τετραγλώσσου Θησαυροῦ τοῦ θείου του Γερασίμου, ἔνθα ἀναγινώσκονται καὶ ἐπιγράμματα αὐτοῦ δύο, τὸ μὲν εἰς τὸν μέγαν Δοῦκαν τῆς Τυῤῥηνίας Φερδινάνδον Β΄, τὸ δὲ εἰς αὐτὴν τὴν βίβλον. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐχρημάτισε καὶ διδάσκαλος τοῦ ἐν Πατραβίῳ Κυττουνιακοῦ φροντιστηρίου ὅτε καὶ τὸ Προσκυνητάριον τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἱερῶν τόπων ἐξέδωκε διὰ τύπων ἐν Βενετίᾳ.

Αἱ ἐξηγήσεις τοῦ Προδρόμου ὑπάρχουσιν ἀκόμη ἀνέκδοτοι. Ἀλλά, μεταξὺ λόγων, νὰ ἦναι ἄραγε οὗτος ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ῥακενδύτης ἐκεῖνος πεινηλέος Μοναχός, ὅστις διὰ τῶν δύο γνωστῶν χυδαιογλώσσων στιχουργιῶν του ἀποκλαίεται τόσον περὶ τῆς πενίας του πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν; Ἐγὼ, φίλε μου ἀμφιβάλλω ὀλίγον περὶ τούτου, διότι πρῶτον ὁ Θεόδωρος, στοχάζομαι, οὐδαμοῦ ἐπὶ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τιτλοφορεῖται μὲ μοναστικὰ προσωνύμια. Εἰς τὸ ὄνομά του δὲν προσκείται ἄλλο παρὰ μόνον τὸ τιμητικὸν «Κυροῦ Φιλοσόφου»· δεύτερον συνεπισχύει τρόπον τινὰ τὴν ἀμφιβολίαν μου καὶ ὅτι εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς προλόγους τῶν εἰς τὸ ὄνομά του φερομένων ἐκείνων στιχουργιῶν, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ ἐτέθησαν εἰς αὐτὰς ὡς τηλαυγὲς βέβαια πρόσωπον τοῦ οἰκοδομήματος, προδίδεται ἀδαὴς τοῦ Ἕλληνος λόγου, ἐνῷ ὁ αὐτὸς μαρτυρεῖται ἀπὸ τὰς ἄλλας του συγγραφὰς καὶ πάνυ ἐγκρατὴς τούτου· ἀλλὰ προσέτι καὶ ἐὰν ὑποτεθῇ τέλος πάντων Μοναχός, ἐπειδὴ εἰς τὸ δεύτερον ποίημα, εἰς τὸ ὁποῖον παρακαλεῖ τόσον τὸν Αὐτοκράτορα διὰ νὰ τὸν ἐλεήσῃ ὀνομάζεται μόνος του Ἰλαρίων, μὲ φαίνεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἦτον πλέον ὁ Θεόδωρος ὁ παρουσιαζόμενος μὲ τοιοῦτον καλογερικὸν ὄνομα, ὅστις κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τῆς ἐκκλησίας συνήθειαν ἔμελλε νὰ μετονομασθῇ μὲ κάνὲν ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ γράμματος, ὡς καὶ τὸ κοσμικόν του, Θεοδώρητος, φερειπεῖν, ἢ Θεοδόσιος, ἢ Θεοφάνης ἢ Θεόκλητος, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ἢ καὶ αὐτὸ τέλος ἀμετάβλητον κρατῶν τὸ Θεόδωρος, ὡς πολλάκις ἔθος. Ἐκ τούτων ἁπάντων κλίνω νὰ ὑποπτεύσω ὅτι ἄλλος τις ἦτον ὁ χυδαῖος στιχουργὸς, φέρων ἴσως καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἐπώνυμον, καὶ διὰ τὴν πενίαν ἴσως πρὸς διαφορὰν ὑπὸ τῶν πολλῶν προσεπονομαζόμενος Πτωχοπρόδρομος. Ἀλλὰ ταῦτα ὁπόσης ἔχονται πιθανότητος ἀφίνω νὰ τὰ κρίνῃ ἡ σὴ λογιότης· ἐγὼ δὲ καταπαύων ἐνταῦθα τὸν περὶ τῶν χειρογράφων τούτων λόγον, σὲ εὔχομαι ἀπὸ ψυχῆς ὑγείαν καὶ πᾶν ὅ,τι καταθύμιον.

Ἐν Κερκύρᾳ, τῇ 12 Φεβρουαρίου 1858.

Χ. ΦΙΛΗΤΑΣ.

Η ΜΑΓΙΣΣΑ ΤΗΣ ΤΡΟΥΒΙΛΛΗΣ.

—ooo—

Α΄.

Ἐπὶ τῆς Νορμανδικῆς ὄχθης, εἰς τοὺς πρόποδας ἀκτῆς ἀποτόμου καὶ βραχώδους, παρὰ τὸ στόμιον μικροῦ ποταμοῦ, κεῖται, ὡς φωλεὰ περιστερᾶς αἰωρουμένη μεταξὺ βράχων, τὸ θελκτικὸν πολίχνιον τῆς Τρουβίλλης, τοῦ ὁποίου διαφόρους γραφικωτάτας θέσεις παρέστησαν πολλάκις αἱ σκηνογραφίαι τοῦ περιφήμου ζωγράφου Ἰσαβέου. Πολὺ δὲ πλησίον αὐτοῦ κεῖται ὁ ὠκεανός, κοινὸν κτῆμα πληθύος πτωχῶν ἁλιέων.

Εἰς τὴν Τρουβίλλην ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν μάγισσαι καὶ μάγοι ἢ φαρμακεῖς· ἀλλὰ μεταξὺ τῶν φίλων τούτων τοῦ δαίμονος, οὐδείς ποτε κατέστη τοσοῦτον διαβόητος, ὅσον ἡ γραῖα Μαργαρίτα. Τὰ παιγνιόχαρτα, τὸ στέμφυλον τοῦ καφφέ, αἱ γραμμαὶ τῆς χειρὸς, τὸ πᾶν τέλος τῇ ἐχρησίμευεν ὡς

κάτοπτρον ἐν ᾧ εὐκόλως ἔβλεπε τὴν ἐξήγησιν τοῦ μέλλοντος. Δὲν ὑπάρχει πληθὺς ἱστοριῶν ἢ διηγημάτων, τρομερωτέρων πάντοτε τοῦ ἑνὸς τῶν ἄλλων, τὰ ὁποῖα νὰ μὴν ἐξεστομίζαντο μετὰ ῥίγους ἅμα ὡς ἀναφέρετο τὸ ὄνομα τῆς Κερὰ Μαργαρίτας. Ἐν γένει ἦτο τὸ φόβητρον τῆς χώρας καὶ ὁ τρόμος τῶν χωρικῶν· οὐδεὶς δέ ποτε ἐτόλμα νὰ ἐπισύρῃ τὴν ὀργήν της. Καὶ ὅμως ὁ Παῦλος Γρέϋ, νεανίας δεκαοκτὼ ἐτῶν, ἔπραξε τοῦτο.

Δὲν ὑπῆρχε ψυχὴ ῥωμαλεοτέρα καὶ πνεῦμα γενναιότερον τῶν τοῦ Παύλου Γρέϋ, τοῦ Ἀλκιβιάδου τούτου τῆς χώρας. Ἡλικίαν ἔχων δεκαὲξ ἐτῶν ἔκαμε τὴν πρώτην κατὰ τῶν Ἄγγλων ἐκστρατείαν του, καὶ ἀπὸ ἓξ ἤδη μηνῶν ἀφότου ἐδοξάσθη εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, μέγας ἀριθμὸς πράξεων παραδόξων τῷ περιεποίησαν πολλὴν φήμην. Διηγοῦνται μάλιστα ὅτι τὸν παρετήρησάν ποτε διερχόμενον τὸ νεκροταφεῖον ἐν ὥρᾳ μεσονυκτίου.

Ἐσπέραν τινὰ (τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων), ἐνῷ διευθύνετο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Ῥόζας Λουκᾶ, τῆς νέας μνηστῆς του, ὁ ἀπαίσιος αὐτοῦ ἀστὴρ ἠθέλησε νὰ ἀπαντήσῃ καθ' ὁδὸν τὴν Κερὰ Μαργαρίταν. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε διάθεσιν νὰ ἀστειευθῇ, ἤρχισε νὰ ἐξυβρίζῃ, ὁ ἄρρων! τὴν εὐνοουμένην τοῦ δαίμονος λέγων· Ἔ! ἔ! μάγισσα τοῦ διαβόλου, βέβαια θὰ πηγαίνῃς νὰ ζαρώσῃς μέσα εἰς τὸν ᾅδην σου!

Κατὰ τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ὕβριν ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ ἐράνη διατρέξας ὅλον τὸ σῶμα τῆς μαγίσσης. Στραφεῖσα δὲ μετ' ἀπιστεύτου ταχύτητος ἐστάθη ὡς φάντασμα ἔμπροσθεν τοῦ μωροῦ τούτου νέου, καὶ οἱ ὀφθαλμοί της ἐκυκλοφόρησαν δὶς καὶ τρὶς πύρινοι καὶ φλογεροὶ ὡς ὀφθαλμοὶ μαύρης γαλῆς ἐν μέσῳ τοῦ σκότους τῆς νυκτός. Καὶ ὑψώσασα τοὺς δύο λειποσάρκους βραχίονάς της ὡς διὰ νὰ καταρασθῇ, ἀπεκρίθη μὲ τόνον φωνῆς παραδόξου, λυγμὸν μᾶλλον ὁμοιαζούσης·

— Ἄ! καλόν μου παλληκάρι, ὡραῖε μνηστὴρ τοῦ ἁλμυροῦ ὕδατος, δὲν θὰ ζήσῃς τόσον καιρὸν ὥστε νὰ μὲ ἰδῇς ἀπερχομένην εἰς τὸν διάβολον. Ἐν τοσούτῳ ἡ μνηστή σου θέλει νυμφευθῆ τὸν μισητόν τῆς καρδίας της, τὴν ἡμέραν μάλιστα καθ' ἣν σὺ θέλεις ἐπιστρέφει ἀπὸ ἓν ταξείδιον, βρεγμένος ἕως τὰ κόκκαλα ὡσὰν ψάρι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ πρὶν ἀπολαύσῃ τοὺς καρποὺς τῶν εὐτυχιῶν της, θὰ κάμῃ τὸ χρέος της νὰ σὲ ψαρεύσῃ.

Εἰς τὴν κατάραν ταύτην δὲν ἀπεκρίθη ὁ Παῦλος, διότι τὸ ὕφος μὲ τὸ ὁποῖον ἡ μάγισσα ἐπρόφερε τὴν προφητείαν τὸν κατεκεραύνωσεν. Ἠκολούθησε λοιπὸν τὸν δρόμον του μὲ σιγαλὰ βήματα, καὶ μὲ κεφαλὴν κεκυφυῖαν εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ μέλλοντος πενθεροῦ του. Ἀλλὰ μόλις ἐκάθησεν ἢ μᾶλλον ἔπεσεν εἰς τὴν συνήθη θέσιν του, καὶ φωνή τις ἀγνώριστος ἠκούσθη προερχομένη ἔξωθεν. Πρὶν δὲ ἐκφέρωσι λόγον ὅ τε Λουκᾶς, ἡ Ῥόζα καὶ ὁ μνηστήρ της, ἠρώτησαν ἀλλήλους διὰ τῶν βλεμμάτων. Ἀλλ' ἕως οὗ συνέλθωσιν ἐκ τῆς ἀπορίας ἠνοίχθη ἡ θύρα καὶ ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ φέρων στολὴν ὑπηρεσίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν καλύβην, καὶ ἀνεφώνησε μετὰ ταχύτητος·

— Παῦλος Γρέϋ!

Ὁ Παῦλος ἐσηκώθη καὶ εἶπεν·

— Ἐγὼ εἶμαι, Κύριε.

— Πολὺ καλά, παλληκαρᾶ μου· ἰδοὺ τί ἔχεις νὰ κάμῃς.

Καὶ συγχρόνως τῷ παρουσιάζει καλλωπισμένον τεμάχιον χάρτου, ἐπὶ κεφαλίδος τοῦ ὁποίου ἦσαν ζωηρῶς χρωματισμένα τὰ σύμβολα τοῦ Γαλλικοῦ κράτους. Ὁ δὲ Παῦλος, λαβὼν αὐτὸ τὸ παρετήρησεν καλῶς ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ἔκαμε μορφασμόν τινα, καὶ ἀποδοὺς εἰς τὸν ἀξιωματικὸν τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸ ἀναγνώσῃ. Οὗτος δὲ ἀνέγνω ὑψηλοφώνως πρόσταγμα δι' οὗ παρηγγέλλετο νὰ ὑπάγῃ ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν εἰς Χερβοῦργον, ὅπου ἔμελλε νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τοῦ πληρώματος τῆς Γαλλικῆς λιβυρνίδος ὁ *Ἀτρόμητος*. Τὸ πρόσταγμα ἀπηυθύνετο καλῶς καὶ προσηκόντως εἰς τὸν Παῦλον Γρέϋ, ἡλικίας δεκαοκτὼ ἐτῶν, κατατεταγμένον πρὸ πολλοῦ εἰς τὰ ναυτικά, καὶ διαμένοντα εἰς τὴν παράλιον πολίχνην Τρουβίλλην.

Ἐξελθόντος τοῦ ἀξιωματικοῦ θρῆνοι καὶ στεναγμοὶ ἀντήχησαν, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς θλίψεώς της ἡ Ῥόζα ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας·

— Ὦ ἀναθεματισμένη μάγισσα! σήμερον τὸ πρωὶ ἀκόμη μὲ ἀνήγγειλες ὅ,τι μοὶ συμβαίνει ταύτην τὴν ὥραν!

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐξύπνισαν τὸν Παῦλον ἀπὸ τὸν βαθύν του λήθαργον.

— Ἤσουν λοιπὸν εἰς τὸν οἶκον τῆς μαγίσσης τὸ πρωΐ; ἠρώτησεν οὗτος.

— Ἀλλοίμονον! ναί, ἀπεκρίθη ἡ Ῥόζα.

— Καὶ σὲ ἀνήγγειλε τῳόντι ὅτι θέλω λάβει τοιαύτην διαταγὴν ἀπόψε;

— Μάλιστα.

— Καὶ ἔπειτα;

— Ἔπειτα . . . . μὲ εἶπεν ὅτι ἔβλεπε πολὺ καθαρὰ κάτι τι, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἤθελε νὰ μὲ φανερώσῃ . . . . Πλὴν τοῦτο θὰ ἦτον ἀναμφιβόλως εὐτυχές τι πρᾶγμα, μέλλον νὰ διαδεχθῇ τὴν λύπην μας, βέβκια ἡ ταχεῖα ἐπιστροφή σου καὶ ὁ γάμος μας· διότι, ἐὰν ἦτο θλιβερὸν, τὸ ἀπαίσιον πτηνὸν ἤθελε κράξει μέχρι τοῦδε ἀπὸ τὴν στέγην τῆς καλύβης μας.

— Ἴσως· ἐπρόσθεσε θλιβερῶς ὁ Παῦλος.

Ἡ Ῥόζα μὴ ἐννοήσασα τὴν λέξιν ταύτην, διετήρησε σιωπήν. Ὁ ἄνεμος ἐσύριζεν εἰς τὰ παράθυρα, ἡ θάλασσα ἐμυκᾶτο διαῤῥηγνυομένη κατὰ τὰς ἄκρας τῶν ἀποῤῥώγων πετρῶν, καὶ ἐκύλιεν ἀῤῥόεντα κύματα καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν χαλικωδῶν ἀκτῶν. Ἡ ἑσπέρα παρῆλθε, καὶ οἱ δύο μεανηστευμένοι, ὁρκισθέντες ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς καρδίας των αἰωνίαν ἀγάπην, ἀπεχωρίσθησαν χέοντες ἄφθονα δάκρυα.

Τῇ ἐπαύριον, πολὺ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ὁ Παῦλος, τὸ ὁδοιπορικὸν φέρων δισάσκιον εἰς τοὺς ὤμους, διέτρεχε σπεύδων τὴν ἔκτασιν τῆς ἀμμώδους ὁδοῦ, ἥτις φέρει ἀπὸ Τρουβίλλης εἰς Κάεν. Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἐπεβιβάσθη εἰς τὸ πλοῖον.

Β'.

Τρία ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του. Ἐσπέραν τινὰ ἡ Ῥόζα ἐκάθητο πλησίον τοῦ πυρός, μεταξὺ τοῦ πατρός της ὅστις ἐμάσσα τὸ σιγάρον του, καί τινος νέου νωθροῦ καὶ σκαιοῦ, τοῦ Πέτρου Βούρδελ. Ἦν δὲ τότε ἀρχὴ τοῦ τρομεροῦ χειμῶνος τοῦ **1812** ἔτους, καθ' ὃν ἀπετεφρώθη ἡ Μόσχα καὶ ἐξηφανίσθη ἡ μεγάλη ἐκείνη στρατιά. Διατί ἄρά γε ἡ Ῥόζα Λουκᾶ ἐκάθητο πλησίον, τόσῳ πλησίον τοῦ Πέτρου Βούρδελ, καὶ διατί ἄφηνεν ἐλευθέραν τὴν χεῖρά της εἰς ἐκεῖνον ὃν ἐμίσει; Ἡ Ῥόζα λοιπὸν, ἥτις ὤμοσεν ἔρωτα παντοτεινὸν εἰς τὸν ἐκλεκτὸν τῆς καρδίας της, ἐγένετο σήμερον παραβάτις τῶν ὅρκων της ὡς τόσαι ἄλλαι τῆς ἐποχῆς της νέαι; Ὄχι· ἀλλ' ὁ Παῦλος Γρέϋ, τρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του, οὔτε ἔγραψεν οὔτ' ἐγίνωσκέ τις τί ἀπέγεινε· καὶ σημειωτέον ὅτι ἡ Ῥόζα ἦτον εἰκοσαετής, ὅπερ μὲ λύπην του ἔβλεπεν ὁ πατήρ της. Ἀλλ' ἴσως ὁ Παῦλος ἦτον αἰχμάλωτος εἰς τὴν Ἀγγλίαν! ἴσως ἀφότου ἀνεχώρησε, τὸ πλοῖόν του δὲν προσωρμίσθη οὐδαμοῦ! ἴσως . . . . Τέλος, ὑπῆρχον ἐπὶ τοῦ προκειμένου τούτου μυρίαι ὑποθέσεις, αἵτινες ἔπρεπε νὰ ἐμποδίσωσι τὴν Ῥόζαν τοῦ νὰ σώσῃ εἰς τὸν Πέτρον Βούρδελ τὴν χεῖρα ἐκείνην ἣν ὁ Παῦλος Γρέϋ τοσάκις ἔσφιγξε περιπαθέστατα ἐπὶ τοῦ στήθους του· ἀλλ' ἦτο βεβαία ὅτι ἤθελεν ἐλκύσει καὶ διὰ τῆς παραμικρᾶς ἀντιστάσεως τὰ ἀδυσώπητα τοῦ πατρός της βλέμματα. Ὅθεν ἡ Ῥόζα ὑπέφερε, καὶ ὑπέφερε σιωπηλῶς· ἂν δὲ παρατηρητικός τις ὀφθαλμὸς ἐνητένιζε τὸ ὡραῖον πρόσωπόν της, ἤθελεν ἰδεῖ ἐπ' αὐτοῦ ἴχνη προώρου μαρασμοῦ.

Ὁπωσδήποτε, ἡ Ῥόζα ἦτον εἰκοσαετής· καί, κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἐκῤῥάσεις τοῦ ἀγρίου πατρός της, ὅλαι αἱ φίλαι τῆς ἡλικίας της ἦταν ἤδη ἔγγαμοι. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Πέτρος Βούρδελ τὴν ἠγάπα, καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ταύτην ἀγάπην του ἐξεμυστηρεύθη εἰς τὸν πατέρα της, ἐνῷ ἐκείνη δὲν ἔπαυε μισοῦσα καὶ ἀποβάλλουσα αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ ὁ Παῦλος Γρέϋ οὔτ' ἐφαίνετο οὐδὲ σημεῖα ὑπάρξεως ἔδιδεν, ὁ πατήρ της προσδιώρισε τὴν ἡμέραν τῆς συζεύξεώς της μετὰ τοῦ χονδροειδεστάτου Πέτρου τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἔφθασεν, ἡμέρα τρὶς παρελθοῦσα ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Παύλου Γρέϋ, καί, κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, ἐπανήρχετο ἡ τρίτη ἐπέτειος τοῦ ὅρκου τὸν ὁποῖον ἔκαμεν εἰς τὸν Παῦλόν της διὰ τὸν αἰώνιον ἔρωτά των. Ἴσως ἄλλοτε ἡ Ῥόζα δὲν ἔμελλε νὰ ἴδῃ τὴν θλιβεράν ταύτην ἡμέραν. Ὁ γάμος ἐτελέσθη τὴν πρωΐαν, καὶ τὸ ἑσπέρας ὁ Λουκᾶς προσεκάλεσε τὴν οἰκογένειαν τοῦ γαμβροῦ του διὰ νὰ διασκεδάσῃ μὲ τοὺς νεονύμφους.

Ὁ ἄνεμος ἐσύριζεν εἰς τὴν ἑστίαν, ἡ θάλασσα ταραττομένη ἐμυκᾶτο καὶ ἐκαλύπτετο ἀπὸ τεράστια κύματα. Ἦτον ἤδη ἀργά, καὶ οἱ συνδαιτυμόνες ἐκάθηντο εἰς τὴν τράπεζαν, ὁπόταν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς θορυβώδους εὐθυμίας, βολὴ κανονίου προερχομένη ἐκ τῆς θαλάσσης ἔσεισε τὴν καλύβην.

Ὅλοι ἠγέρθησαν παρευθύς. Ἐξέρχονται τῆς καλύβης, ἀναῤῥιχῶνται εἰς τοὺς βράχους διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν ἂν ὁ κρότος προέρχεται ἀπὸ πλοῖον κινδυνεῦον καὶ ζητῶν βοήθειαν, ἢ ἂν μὴ εἶναι φιλικὸν σύνθημα ἀναγγέλλον τὴν προσέγγισιν μοίρας Ἀγγλικῆς. Ὁ καιρὸς ἦτο τῳόντι τρομερός, ὁ οὐρανὸς σκοτεινός, καὶ ἡ θάλασσα λευκόφαιος· ἦτο δὲ ἀδύνατον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πλέον γεγυμνασμένον ὀφθαλμὸν νὰ διακρίνῃ τι κατὰ τὴν ζοφώδη ἔκτασιν τοῦ πελάγους. Ἀλλὰ δεύτερον κανονοβόλημα διεπέρασε παρευθὺς τὸν ἀέρα, καὶ κατὰ τὴν λάμψιν τοῦ ἐμπυρεύματος, οἱ γηραιοὶ λύκοι τῆς θαλάσσης, παρετήρησαν πλοῖον ποιοῦν ἐξελιγμοὺς μὲ τὰ κάτω ἱστία διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ὄχθην ὅπου ὁ ἄνεμος τὸ ὤθει βιαίως. Τὸ δεύτερον κανονοβόλημα διεδέχθησαν πολλὰ ἄλλα ἀνὰ πᾶν δεύτερον λεπτόν.

Ἐν τούτοις ἡ τρικυμία ηὔξανε, καὶ μετ' αὐτῆς συνηυξάνετο ἡ ἀμηχανία τοῦ πλοίου ἥτις ἤδη ἔφθασεν εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν. Μετὰ παρέλευσιν λεπτῶν τινων τὰ κανονοβολήματα ἔπαυσαν, καὶ μεγάλη λάμψις διεφώτισε τὸ σκότος. Ὁ πλοίαρχος διέταξε νὰ σωρεύσωσιν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὅσον ἄχυρον ἦτο δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ ἐντὸς τοῦ πλοίου, καὶ νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸ πῦρ. Κατὰ τὴν λάμψιν τοῦ πυρὸς τούτου, ὁλόκληρον τὸ σῶμα τοῦ πλοίου ἐζωγραφήθη εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου συνηγμένου πλήθους· ἦτο δὲ Γαλλικὴ ἡμιόλιος κορβέτα, ὡς ἐδήλου τοῦτο ἡ μεγαλοπρεπὴς τρίχρωος σημαία, κυματουμένη ὡς χλωμὸν μετέωρον ὑπεράνω τῶν φλογῶν.

Τὸ δύστηνον πλοῖον ἔτρεξεν ἔτι μερικὰς στιγμὰς μὲ ἀκατανόητον περιστροφὴν καὶ ταχύτητα· μέγας θόρυβος ἠκούσθη ἐπὶ τέλους προερχόμενος ἐκ τοῦ μέρους ὅπου ἦτο, ἐῤῥίφθη μεθ' ὁρμῆς κατὰ τῶν ἀποπόμων βράχων, καὶ τὸ παράλιον ἀντήχησεν ἀπὸ τὰς τελευταίας ἀγωνίας τῶν ἐπιβατῶν, οἵτινες ἀνεῤῥιχῶντο ἐπὶ τῶν βράχων ζητοῦντες βοήθειαν. Ἐντὸς μιᾶς ὥρας, ὁ σκελετὸς τοῦ πλοίου ἐξηφανίσθη, καὶ μικρὸν μέρος τοῦ πληρώματος ἐσώθη.

Μεταξὺ τῶν πτωμάτων τὰ ὁποῖα ἀνέσυραν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἦτο καὶ τὸ σῶμα νέου εἰκοσαετοῦς. Αὐτὸ ἰδοῦσα ἡ Ῥόζα Λουκᾶ, ἥτις ἔμεινεν εἰς τὸ παράλιον μετὰ τοῦ συζύγου της, ἀφῆκε φωνὴν τρόμου καὶ ἐλειποθύμησε διότι ἀνεγνώρισε τὸν Παῦλον Γρέϋ. Ἐνῷ δὲ ὁ σύζυγός της κατεγίνετο νὰ τὴν ζωογονήσῃ, ἐγερθεῖσα ὡς μανιώδης, ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὰς ἀγκάλας του, καὶ μὲ λυτὴν τὴν κόμην καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξηγριωμένους, ἀνέβη μετ' ἀπιστεύτου ταχύτητος τὸν βράχον καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐῤῥίφθη εἰς τὴν κυμαινομένην θάλασσαν. Τὰ βαθέα ὕδατα ἀνεπάφλασαν μετὰ κρότου, καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ἄβυσσος ἐκλείσθη ἐκ νέου· ἡ παρθένος Ῥόζα ἐτάφη διὰ παντὸς εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης! Οὕτω λοιπὸν ἡ προῤῥήσις τῆς γραίας Μαργαρίτας ἐξεπληρώθη!!

Ἦτο τότε μεσονύκτιον· σπασμώδης νεκρικὴ συστολὴ κατετάραξε τὸν Πέτρον Βούρδελ, ὅστις μὲ ἐξηγριωμένους ὀφθαλμοὺς καὶ μὲ ἀκατανόητα κινήματα, σημεῖα ἀλάνθαστα παραφροσύνης, ἐσηκώθη

καὶ ἐβάδιζε πρὸς τὴν καλύβην. Ἅμα δὲ πλησιάσας, ἐστάθη ὀλίγον ὡς συλλογιζόμενος καὶ στραφεὶς ἐχύθη πρὸς τὰ βάθη τῶν ἀπεράντων δασῶν· κρότος πυροβόλου ἀντήχησε μετὰ ταῦτα εἰς τὴν καλύβην, ὅπου ἐκάθητο μόνος ὁ γέρων Λουκᾶς προσμένων τοὺς νεονύμφους. Καὶ δὲν ἠκούετο ἔκτοτε ἄλλο, εἰμὴ ὁ ἄνεμος ὅστις ἐσύριζεν εἰς τὴν ἑστίαν, καὶ ἡ θάλασσα ἥτις μυκωμένη πρὸς τὰς ἄκρας τῶν ἀποκρήμνων μερῶν, ἐκύλιε τερατώδη κύματα εἰς τὰς ἀπεράντους ἀμμώδεις ἀκτάς, τὰς ἐκτεινομένας ἀπὸ τῆς Τρουβίλλης μέχρι τῆς Δίβης.

(*Κατὰ τὸ Γαλλικόν.*)

Ι. Μ. Ρ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΓΛΩΣΣΟΓΡΑΦΙΚΗ.

—ooo—

Κύριε Συντάκτα!

Ὁ κύριος Φιλητᾶς, λέγων ὅτι ἡ λέξις *αὐτὸς* ἐπροφέρετο καὶ ἀναλελυμένως, προσίθησι, (Πανδώρας φυλ. 187 σελ. 431)· «Ἐκφωνοῦντο λοιπὸν δισυλλάβως ἡ ΑΥ καὶ ΕΥ δίφθογγοι ἀπὸ λαούς τινας Ἑλληνικούς, καθὼς ὁλονὲν καὶ σήμερον τῆς ἀντωνυμίας *αὐτὸς* ἡ πρώτη ἐκφωνεῖται δισυλλάβως ἀπὸ τοὺς περὶ Πόντον ὁμογενεῖς ἡμῶν *αὐοῦτος* ἀντὶ *αὐτὸς* ἐκφέροντας. Ἡ διὰ τοῦ διγάμματος διάκρισις εἰς δύω συλλαβὰς ΑΓΥ δείχνει φανερά, ὅτι τὸ ΑΥ χωρὶς τὸ ῥηθὲν διακριτικὸν ἐπροφέρετο κοινῶς ἑνωμένως, ὡς τὸ προφέρομεν, *ἔξω τῶν Τραπεζουντίων*, ὅλοι ἡμεῖς τώρα.» Σεβόμεθα καὶ τιμῶμεν τὴν γνωστὴν κριτικὴν ἐμπειρίαν τοῦ Κ. Φιλητᾶ· χάριν ὅμως τῆς ἀληθείας ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι οἱ Τραπεζούντιοι δὲν συνειθίζουσιν ἀναλύσεις διφθόγγων, καὶ ὅτι ἡ λέξεις *ἀοῦτος* εἶναι οὐχὶ ἡ *αὐτὸς*, ἀλλ' ἡ *οὗτος*, προσλαμβανομένου τοῦ *ἀ* δεικτικοῦ. Ἵνα δὲ πεισθῆτε περὶ τούτου, ἀποστέλλω ὑμῖν τὰ κάτωθι περὶ δεικτικῶν ἐν Τραπεζοῦντι, ἅπερ, ἂν ἐγκρίνητε, δύνασθε νὰ δημοσιεύσητε καὶ διὰ τοῦ ἀξιολόγου ὑμῶν φύλλου.

Ἐν Τραπεζοῦντι, ὅταν μὲν ὁ δεικνυόμενος ἦναι πλησίον τοῦ πρώτου προσώπου λέγουσιν *ἀ—οῦτος*, ὡς ἐν τῇ Λατινικῇ τὸ *hic*· ὅταν δὲ οὗτος ἦναι πλησίον τοῦ δευτέρου προσώπου, λέγουσιν *ἀ-τός*, ὡς ἐν τῇ Λατινικῇ τὸ *iste*· ὅταν δὲ μακρὰν ὢν καὶ τῶν δύω προσώπων ἦναι ἡ ὑποτίθεται παρών, λέγουσιν *ἀ—κεῖνος*· ὅταν δὲ οὔτε εἶναι οὔτε ὑποτίθεται παρών, λέγουσιν ἁπλῶς *ἐκεῖνος*. Ἡ αὐτὴ δὲ ἀναλογία ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ ἐπιῤῥήματα, *ἀδὰ*=ἐνταῦθα, *ἀτοῦ*=αὐτόθι, *ἀκεῖ* καὶ *ἐκεῖ*. Ἀντὶ δὲ τῆς *ἀοῦτος* τῶν Τραπεζουντίων, ἐν Κερασοῦντι καὶ ἀλλαχοῦ προσθέτοντες *δίγαμμα* λέγουσιν *ἀβοῦτος*, ἐν Γκιουμουσχανὲ λέγουσι *χα—οῦτος*, ὅπερ μὲ παρεκίνησε νὰ θέσω δασεῖαν ἐπὶ τοῦ *α*. Τὸ δὲ *ἀ* τοῦτο εἶναι δεικτικόν, καὶ ἀντιστοιχεῖ τῷ τῆς κοινῆς *τὰ*=ἰδού, τῷ καὶ ἐν τῇ λέξει *τάτος* εὑρισκομένῳ· καὶ διὰ τοῦτο γίνεται διάκρισις μεταξὺ τῆς *ἀ—κεῖνος* καὶ τῆς *ἐκεῖνος*. Τὸ αὐτὸ *ἀ* προστίθεται καὶ εἰς τὴν ποσότητος δεικτικὴν *ἀ—τόσος*, ὡς ποιότητος δὲ δεικτικὴ χρησιμεύει ἀντὶ τῶν ἐν τῇ κοινῇ *τέτοιος* καὶ *τοιοῦτος* ἡ *ἀ-οῖκος*, ἥτις μοὶ φαίνεται ἡ αὐτὴ τῇ τῆς ἀρχαίας *τοῖος*, καθόσον ἐν ταύτῃ τὸ μὲν *τ* χρησιμεύει πρὸς δεῖξιν, ἀφαιρούμενον ἐν τῇ ἀναφορικῇ *οἷος* καὶ ἀντικαθιστάμενον διὰ τοῦ *π* ἐν τῇ ἐρωτηματικῇ καὶ τῇ ἀορίστῳ *ποῖος* καὶ *ποιός*, ἡ δὲ *ιος* εἶναι καταλήξις κτητική, μόνον δὲ τὸ *ο* εἶναι ῥίζα. Ἀναλόγως δύναταί τις νὰ ἀναλύσῃ καὶ τὴν *ἀ—οῖκος*, τοῦ μὲν *ἀ* χρησιμεύοντος διὰ τὴν δεῖξιν, τοῦ δὲ *ικος* ἀντὶ τῆς καταλήξεως *ιος*, φυλαττομένης δὲ τῆς αὐτῆς ῥίζης. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὴν *ἀοῖκος* τῶν Τραπεζουντίων ἐν Κερασοῦντι λέγουσιν *ἀοῖτικος* καὶ ἀλλαχοῦ *ἀοῖτκος*, ἐν Οἰνέῳ δὲ *ἀέκος*. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο ἴσως χρησιμεύσῃ εἰς τοὺς καταγινομένους εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς ἐν τῇ κοινῇ *ἔτσι*, ἥτις ἐν Τραπεζοῦντι μὲν λέγεται *ἀ—έτη*, ἐν Γκιουμουσχανὲ δὲ *χα—ούτη*=οὕτως. Ταῦτα μὲ πείθουσι, νομίζω δὲ καὶ ὑμᾶς, ὅτι ἡ λέξις *ἀοῦτος* δὲν εἶναι ἐκ τῆς *αὐτὸς ἀλλ'* ἐκ τῆς *οὗτος*. Περὶ δὲ τῆς *ἀ—τός*, παρατηρητέον ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ δεικτικοῦ *ἀ* καὶ τῆς τὸς ἀρχαίας ὀνομαστικῆς ἀντὶ τοῦ ἄρθρου *ὁ*, χρησιμεύοντος καὶ ὡς δεικτικοῦ, πρὸς ἣν ἀντιστοιχεῖ ἡ ἀναφορικὴ *ὃς*, ὅπως πρὸς τὴν *τόσος* ἀντιστοιχεῖ ἡ *ὅσος* καὶ πρὸς τὴν *τοῖος* ἡ *οἷος*. Εὐλόγως δὲ δύναταί τις νὰ παραβάλῃ τὴν *ἀτὸς* τῇ τῶν ἀρχαίων *ὅδε*, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ τὴν συγχέῃ μετὰ τῆς κοινῆς *ἀτός μου*=*ἐγὼ αὐτὸς* ἢ *ἀτ' ἐμαυτοῦ*.

Περὶ τῆς κλίσεως τῶν ἀντωνυμιῶν τούτων εἰς τὰς διαφόρους πτώσεις καὶ τὰ διάφορα γένη ἐπιφυλάττομαι ἄλλοτε, ὁπότε θέλω προσπαθήσει νὰ ἐκθέσω ὁπωσοῦν ἀκριβῶς ἰδιωτισμούς τινας καὶ ἐν τῇ προφορᾷ παραλλαγὰς τῆς ἐν Τραπεζοῦντι καὶ τοῖς πέριξ λαλουμένης διαλέκτου τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, λαβὼν πρὸ πολλοῦ τὸ ἐνδόσιμον ἐκ τῆς διατριβῆς τοῦ Κ. Ζαμπελίου.

Δέχθητε παρακαλῶ τὰ σεβάσματά μου.

Ἐν Χάλκῃ, τῇ 4 Φεβρουαρίου 1858.

Θ. Κ. *Τραπεζούντιος.*

ΠΕΡΙ ΦΑΤΤΑΓΟΥ.

—ooo—

α Ἐν Ἰνδοῖς γίνεται ζῶον, κροκοδείλῳ χερσαίῳ παραπλήσιον ἰδεῖν· μέγεθος δὲ αὐτῷ κυνιδίου Μελιταίου ἂν εἴη· περίκειται δὲ φολίδα τραχεῖαν ἄρα οὕτω καὶ πυκνήν, ὥστε, ὅταν δαρῇ, ῥίνης αὐτοῖς ἔργα παρέχει· διατέμνει δὲ καὶ χαλκόν, καὶ πὸν σίδηρον ἐσθίει· καλοῦσι δὲ φαττάγην αὐτό. » Αἴλ. περὶ ζώων ἰδ. Β. ιϛ', Κ. ϛ'.

Τὸν φαττάγην τοῦτον ἢ τὰ δύο εἴδη αὐτοῦ, παριστᾷ ἡ παρατιθεμένη εἰκών· εἶναι δὲ τὸ ζῶον περιεργότατον, διότι ὁμοιάζει μὲν τὰς σαύρας, δὲν εἶναι ὅμως ἑρπετόν· ἐξ ἐναντίας εἶναι μαστοφόρον,

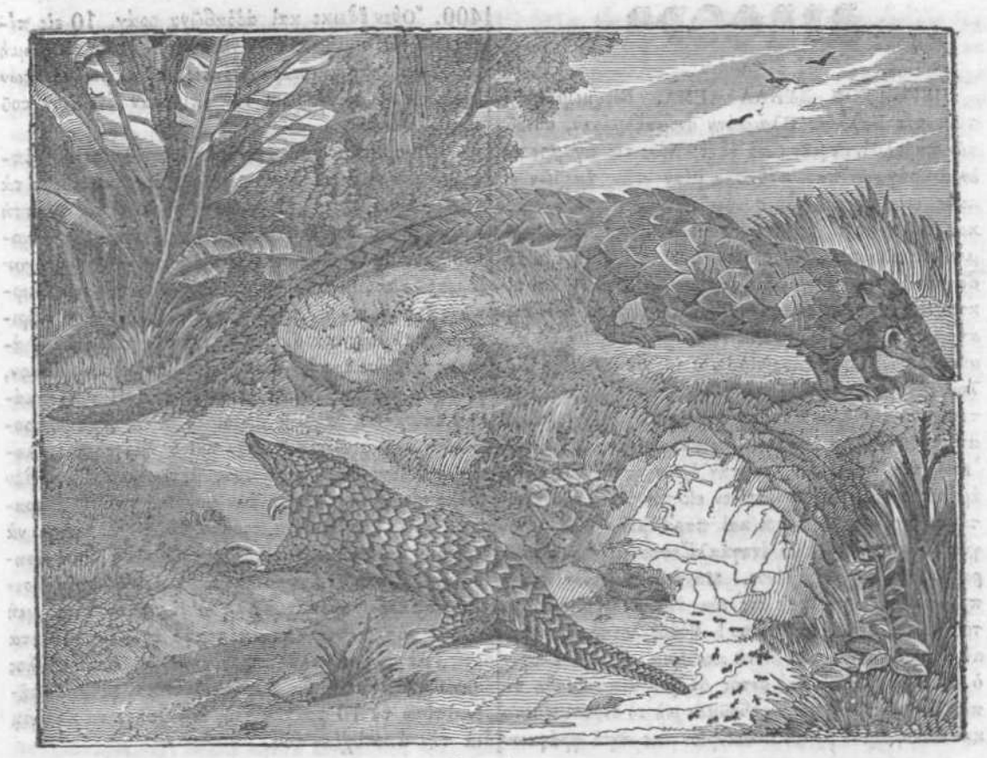

Φαττάγαι.

Ἐπειδὴ δὲ ἀποκρούει μετὰ διαφερούσης γενναιότητος ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μανίας τὰ κατ' αὐτοῦ ἐπιτιθέμενα θηρία, ἔστωσαν καὶ ἐκ τῶν ἐγγιωτέρων, ὁ Λιννᾶϊος ὠνόμασεν αὐτὸ Μάνητα.

Ὁ φαττάγης ἔχει κεφαλὴν μὲν μακράν, στενὴν καὶ ἐξανθηκυΐαν (*) πυκνοῖς φολιδωτοῖς καὶ ἀκινήτοις κέρασι, ῥύγχος δὲ ὀξύ, ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα μικρά, ὦτα μίκριστα καὶ στρογγύλα, σῶμα ἐπίμηκες, ῥάχιν καὶ πλευρὰς φολιδωτάς, μαστοὺς δύο ἐπὶ τοῦ στήθους, πόδας τετραδακτύλους ἢ καὶ πενταδακτύλους, ὄνυχας γαμψοὺς, καὶ κέρκον φολιδωτὴν ἐπίσης, συνεχομένην ἀμέσως μετὰ τῶν πλευρῶν καὶ τυρομένην ἕως τῆς γῆς· ὀδόντων ὅμως στερεῖται. Ἔχει δὲ καὶ ὀλίγας τρίχας ὅπου δὲν ὑπάρχουσι φολίδες.

Μεταξὺ τῶν τετραδακτύλων, καὶ πενταδακτύλων φατταγῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι τινὲς διαφοραί· οἱ μὲν πρῶτοι εἶναι ἐπιμηκέστεροι, ἔχοντες φολίδας πλατυτέρας καὶ τὴν κέρκον μακροτέραν, δὲν ὑπερβαίνουσι δὲ πώποτε κατὰ τὸ μῆκος τοὺς τρεῖς πόδας, οἱ δὲ δεύτεροι εἶναι ὀγκωδέστεροι, ἔχουσι τὴν κέρκον βραχεῖαν, τὰς φολίδας ὀξείας κατὰ τὸ μέσον, καὶ ἀποκτῶσι μέγεθος ἐνίοτε καὶ ὀκτὼ ποδῶν.

Αἱ φολίδες τῶν φατταγῶν εἶναι εὐκίνητοι· ὅθεν ἐκτείνονται καὶ συστέλλονται κατὰ τὴν θέλησιν αὐτῶν. Εἶναι δὲ καὶ τοσοῦτον σκληραὶ καὶ ὀξεῖαι, ὥστε μεταχειρίζονται αὐτὰς ἀντὶ θωράκων καὶ ὅπλων, ἀντιπαλαίνοντες, ὡς εἴπομεν, καὶ πρὸς τὰ ἰσχυρότερα τῶν θηρίων. Διότι καταβάλλουσι μὲν καὶ καταπατοῦσι ταῦτα τοὺς φαττάγας, οὗτοι ὅμως διατρυπῶσιν ἀνηλεῶς ἐκεῖνα, καὶ τὰ διώκουσι. Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ φαττάγαι, μὴ παρενοχλούμενοι, εἶναι πρᾷοι.

(*) Οὕτω ἑρμηνευτέον τὸ hérisser τῶν Γάλλων, ὃ ἀποροῦσιν οἱ πλείους πῶς νὰ μεταφράσωσιν. Ὁ Δουκ. ἐν λόγ. Β'. Ἀλ. Ἱστορ. λέγει: «τὴ ἔδαφος αὐτὴ μαχαίραις καὶ σκόλοψι πάντη ἐξηνθήκει.»

Η ΙΕΡΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.

—ooo—

Ἡ προσαρτωμένη ἐν τῷ φυλλαδίῳ τούτῳ εἰκὼν παριστᾷ τὴν Ἱερὰν οἰκογένειαν, δηλαδὴ τὴν Θεοτόκον βαστάζουσαν τὸν Ἰησοῦν, καὶ τ.λ.

Ἐζωγραφήθη δὲ τὴν ιζ' ἑκατονταετηρίδα ὑπὸ περιωνύμου ζωγράφου, τοῦ Βαρθ. Ἐστεβὰν Μουρίλλου, καὶ εὑρίσκεται σήμερον ἐν τῷ Λούβρῳ. Ὁ Μουρίλλος γεννηθεὶς, ἀνατραφεὶς καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἱσπανίᾳ ὅθεν δὲν ἐξῆλθε πώποτε, ἐτήρησε κατὰ τὰς γραφὰς αὐτοῦ καθαρὸν καὶ ἀμιγὲς τὸ ἱσπανικὸν ὕφος. Ἐζωγράφησε δὲ πολλὰς καὶ ὀνομαστὰς εἰκόνας, καὶ διεκρίθη ἰδίως διὰ τῆς ἀκριβοῦς μιμήσεως τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων, καὶ τῆς γλυκύτητος, τῆς λαμπρότητος, τῆς ζωηρότητος καὶ τῆς ἁρμονίας τῶν χρωματισμῶν. Ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ἐξεικόνισιν τῶν ἱστορικῶν ἀντικειμένων ἐξεῖχεν. Ἀπέθανε δὲ πεσὼν ἀπὸ ἱκριώματος ὅπου ἀναβὰς εἰργάζετο.

ΔΙΔΦΟΡΑ.

—ooo—

ΠΕΡΙΕΡΓΟΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ. Εἰς κωμόπολίν τινα τῆς Γαλλίας Πλαγκόην ὀνομαζομένην, συνέβη τὸν παρελθόντα μῆνα τὸ ἑξῆς· Νέος τις ἄγαμος καὶ ἐν ἀνδρόγυνον παρευρέθησαν μίαν τῶν ἡμερῶν εἰς καφεπωλεῖον· ἐνῷ δὲ συνδιελέγοντο πίνοντες καφὲ καὶ ἄλλα ποτά, ἔπεσεν ὁ λόγος καὶ εἰς τὸ περὶ γάμου κεφάλαιον. Καὶ ὁ μὲν νέος ἐξεθείαζε τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἐγγάμων, καὶ μετὰ θρήνων καὶ οἰκτου περιέγραφε τὸν μονότονον καὶ ἄχαριν βίον τῶν ἀγάμων· ὁ ἄλλος ὅμως, ὁ ἔχων γυναῖκα, μὴ ὢν τῆς αὐτῆς γνώμης, Κύριος οἶδε διὰ τί, δὲν μετεῖχε διόλου τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ φίλου του. Πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα τὸν Σωκράτη νὰ νυμφευθῇ ἢ ὄχι, οὗτος ἀπεκρίθη· «ὃ ἂν τούτων ποιήσῃς μεταμεληθήσῃ.» Ἴσως τὴν ἀπόκρισιν ταύτην ἔχων κατὰ νοῦν καὶ ὁ ἡμέτερος σύζυγος, προέτεινεν εἰς τὸν φίλον του πρότασιν τὴν ὁποίαν πόσοι καὶ παρ' ἡμῖν (ἐγὼ μόνον γνωρίζω τόσους!) θὰ ἐνηγκαλίζοντο μὲ τὰ τέσσαρα ἂν ἦτο συγχωρημένον. Μαντεύετε ὁποία ἦτο ἡ πρότασις; νὰ πωλήσῃ εἰς τὸν ἐνθουσιώδη ὁπαδὸν τοῦ γάμου τὴν γυναῖκά του! Εὐθὺς λοιπὸν ἤρχισαν αἱ διαπραγματεύσεις ἢ τὰ *παζάρια* ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ χυδαῖος λαός, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἀπεφασίσθη νὰ πωληθῇ ἡ κυρία (πολὺ φοβοῦμαι μὴ τὸ ἐνοστιμεύετο καὶ αὐτὴ) ὁμοῦ μὲ τὸ οἰκοκυριόν της ἀντὶ φράγκων 400. Ὅθεν ἔδωκε καὶ ἀῤῥαβῶνα φράγ. 10 εἰς πίστωσιν τῆς συμφωνίας ὁ ἀγοραστής. Ἡ δὲ πληρωμὴ τοῦ ὅλου καὶ ἡ παραχώρησις τῶν πωληθέντων ἔμελλον νὰ ἐνεργηθῶσι τὴν ἐπιοῦσαν ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου.

Ὁ ἀγοραστὴς μεταβὰς λοιπὸν πρόθυμος τὴν ἐπαύριον εἰς τὸ συμβολαιογραφεῖον, παρακατέθεσε τὰ 400 φράγ. Ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο ἐν τοσούτῳ γνωστὴ καθ' ἅπασαν τὴν κωμόπολιν ἡ περίεργος αὕτη ἀγοροπωλησία, πλῆθος παιδίων ἀποπνεόντων *μόσχον* ἔτρεχον κατόπιν τοῦ ἀγοραστοῦ γελῶντα καὶ σκιρτῶντα, καθόσον μάλιστα ἦτο καὶ ἀποκρέω. Μὲ φρικτοὺς παλμοὺς καρδίας ἀνέμενε τὸν πωλητὴν ὁ ἀγοραστής, ὅτε ἔμαθεν ἀπαίσιόν τι καὶ ἀποτρόπαιον, γέννημα τῆς παρελθούσης νυκτός. «Ἡ νύκτα κάμνει ἐπίσκοπο, λέγει ἡ παροιμία, κ' ἡ αὐγὴ μητροπολίτη.» Τὴν νύκτα λοιπὸν καὶ ὁ ἡμέτερος πωλητὴς συλλογισθεὶς καλήτερα, μετεμελήθη καὶ δὲν ἤθελε πλέον νὰ πωλήσῃ τὴν γυναῖκά του. Ὁ ἀγοραστὴς ὅμως κατ' οὐδένα τρόπον δὲν συγκατένευε νὰ ἐνδώσῃ· καὶ ἐγκαλέσας τὸν παραβάτην εἰς τὸν εἰρηνοδίκην, ἐζήτει νὰ καταδικασθῇ εἰς πραγματοποίησιν τῶν συμπεφωνημένων. Ἀλλ' ὁ Κ. εἰρηνοδίκης, μὴ ὢν τῆς αὐτῆς γνώμης, ἀπέπεμψε τὸν ἐγκαλοῦντα ὅστις, μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν γῆν, ὡς ὁ σκύλος ὅταν δαρεὶς καταβιβάζῃ τὴν οὐρὰν καὶ φεύγῃ, ἐπῆρεν ὀπίσω τὰ 10 φράγκα του, καὶ ὑπῆγε νὰ κλαύσῃ διὰ τὴν ἀποτυχίαν του.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ

Κατὰ τὸ Η' ἔτος αὐτῆς.

Ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος.

1. Α. Ρ. Ῥαγκαβής, καθηγ. τοῦ Πανεπ.
2. Κ. Παπαῤῥηγόπουλος, ὁμ.
3. Γ. Μαυροκορδάτος, ὁμ.
4. Κ. Φρεαρίτης, ὁμ.
5. Σ. Κουμανούδης, ὁμ.
6. Θ. Ὀρφανίδης, ὁμ.
7. Ξ. Δάνδερερ, ὁμ.
8. Γ. Παππαδόπουλος, διευθ. τοῦ Ἐκπ.
9. Σ. Χαιρέτης, διευθ. τοῦ Βοταν. κήπου.
10. Μ. Σοφιανός, ἀντισυντ. τοῦ πυροβολικοῦ.
11. Γ. Χ. Ζαλακώστας, ἐπικαταλυματίας.
12. Γ. Τερτσέτης, βιβλιοφύλαξ τῆς Βουλῆς.
13. Ι. Καρατζούτζας, καθηγ. Γυμνασίου.
14. Ι. Δε-Κιγάλλας, ἰατρός, ἐν Θήρᾳ.
15. Ν. Πετρής, καθηγ. Γυμνασ. ἐν Σύρᾳ.
16. Ἰ. Κρητικίδης, ἰατρός.
17. Δ. Σ. Βυζάντιος.
18. Γ. Μαγκάκης, φοιτ. τοῦ Πανεπιστημ.
19. Γ. Κ. Τυπάλδος υἱός.
20. Μίνδλερ, καθηγ. Στενογραφίας.
21. Α. Κουζηνόπουλος, φοιτ. Ἰατρικῆς.
22. Μ. Δίμσας, φοιτ. τοῦ Πανεπ.

Ἐν Ἑπτανήσῳ.

1. Α. Μουσταξύδης, ἐν Κερκύρᾳ.
2. Χ. Φιλητᾶς, ὁμ.
3. Π. Α. Βράϊλας, ὁμ.
4. Σ. Ζαμπέλιος, ὁμ.
5. Π. Λάμπρος, ὁμ.
6. Γ. Δ. Ῥωμανός, ὁμ.
7. Βερβιτσιώτης, ὁμ.
8. Δ. Κορωναῖος Δ. ὁμ.
9. Κ. Πώπ. ὁμ.
10. Δ. Α. ὁμ.
11. Γ. Δάνος Πέκκος, ὁμ.
12. Ν. Κατραμῆς ἱερεύς, ἐν Ζακύνθῳ.
13. Θ. Καροῦσος, ἐν Κεφαλληνίᾳ.

Ἀλλαχοῦ, ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος.

1. Ἀ. Γ. Πασπάτης, ἰατρός, ἐν Κωνστ.
2. Ἠλίας Ταναλίδης. ὁμ.
3. Δ. Θερειανός, ἐν Τεργέστῃ.
4. Χ. Παρμενίδης, ἐν Ἀγγλίᾳ.
5. Γ. Ἀριστείδης. Σχολ. ἐν Δέσβῳ.
6. Δ. Ν. Βότασης, πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ Ἀρκτῴᾳ Ἀμερικῇ.
7. Μάρκος Ν. Δραγούμης, ἐν Παρισίοις.

Ἐδημοσιεύθησαν δὲ καὶ ἄλλων ἔργα, ὡς τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Ἀσωπίου, τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Σχολάρχου Κ. Νικοκλέους καὶ ἑτέρων ἀνωνύμων.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Η'. ΤΟΜΟΥ.

Ὁ Διευθυντής, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.